

**VIŠJA STROKOVNA ŠOLA ACADEMIA,
MARIBOR**

DIPLOMSKO DELO

UPRAVLJANJE Z OSEBNIMI FINANCAMI

Kandidatka: Barbara Sok

Študentka izrednega študija

Številka indeksa: 11190122562

Program: Računovodja

Mentorica: Dr. Vlasta Črčinovič-Krofič

Maribor, april 2014

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisana Barbara Sok, št. indeksa 11190122562, rojena dne 12.09.1983,
v kraju Ptuj sem avtorica diplomskega dela z naslovom Upravljanje z osebnimi financami,
ki sem jo napisala pod mentorstvom dr. Vlaste Črčinovič-Krofič

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predložena diplomska naloga izključno rezultat mojega dela,
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev, ki jih uporabljam v predloženi nalogi, navedena oz. citirana skladno s pravili Višje strokovne šole Academia,
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del oz. misli, kot moje lastne – kaznivo po Zakonu o avtorskih in sorodnih pravicah; UL št. 16/2007; (v nadaljevanju ZASP), prekršek pa podleže tudi ukrepom VSŠ Academia skladno z njenimi pravili,
- skladno z 32. členom ZASP dovoljujem VSŠ Academia objavo diplomske naloge na spletnem portalu šole,

Bukovci, april 2014

Podpis študentke

ZAHVALA

Zahvaljujem se vsem, ki so me spremljali in spodbujali na poti šolanja in izobraževanja na Višji strokovni šoli Academia Maribor, predvsem direktorici Majdi Kralj, ter ravnateljici šole Mirjani Ivanuša Bezjak za vso podporo ter vsako spodbudno besedo do končnega cilja, in ta je diploma.

Iskreno se zahvaljujem tudi svoji mentorici dr. Vlasti Črčinovič - Krofič, univ. dipl. prav., za strokovno pomoč in vodenje, predvsem pa tudi za spodbudne misli ob pisanju diplomske naloge.

Zahvala gre tudi moji družini, ki je verjela vame, predvsem pa partnerju Denisu, ki mi je omogočil, da sem lahko raziskovalni del naloge - anketo, opravljala v njegovem podjetju.

Zahvalila bi se tudi g. Nejcju Turnšku, ki je lektoriral moje diplomsko delo.

POVZETEK

Gospodarstvo potrebuje male vlagatelje, kajti neposreden nastop vlagatelja na trgu kapitala pomeni hitrejši razvoj gospodarstva. Trg kapitala na ta način pridobiva sredstva, ki so nujno potrebna za gospodarstvo.

Slovensko prebivalstvo je, tako kot prebivalstvo tranzicijskih držav, mnogo let živel v sistemu, ki ni dovoljeval vlaganja v vrednostne papirje. Skoraj edina možnost plemenitenja prihrankov v finančnih naložbah so bile nizko donosne bančne vloge in redki zavarovalniški produkti. Poleg tega pa sistem ni dajal nobenih spodbud za osebno finančno disciplino in odgovornost. Odločanju o varčevanju in naložbah smo zato Slovenci pripisovali razmeroma majhen pomen.

Razvoj slovenskega finančnega trga in trga kapitala je prinesel temeljite spremembe varčevalnih navad Slovencev. Ponudila se je pestra izbira oblik naložb, v katere lahko vlagamo svoje prihranke. To je hkrati za vlagatelja izziv, da svoje premoženje modreje in bolj donosneje oplemeniti. Vendar kljub vse bolj razvitemu finančnemu trgu, slovenske vlagatelje uvrščamo med bolj konservativne vlagatelje, saj so njihovi prihranki še vedno v večini investirani v bančne vloge, ki je sicer varna finančna naložba, vendar najmanj donosna. Glavni razlogi da je temu tako, pa so prav gotovo pomanjkanje znanja o delovanju finančnega sistema v Sloveniji in poznavanja oblik naložb, neutemeljen strah pred novim, nepoznanim ter nepreizkušenim, slabe izkušnje iz preteklosti, pomanjkanje časa, pomanjkanje pravih informacij, prenizki standard. Razlogov je mnogo in vsak je individualen. Zato je slovenskim državljanom potrebno pomagati razviti osebno finančno disciplino in pridobiti ustrezno finančno znanje.

Ključne besede: osebne finance, varčevanje, naložbe, vpliv na naložbe.

ABSTRACT

MANAGING PERSONAL FINANCES

The economy needs small investors since the onset of the direct investor in the capital market, the more rapid development of the economy. Capital market in this way acquire assets that are indispensable for Economy.

Slovenian population as people transition countries for many years lived in a system that did not allow investment securities. Almost the only option of finishing the savings financial investments were low profitable bank deposits and insurance products. Moreover, system does not give any incentives for personal financial discipline and personal financial responsibility. Decision on saving and investment are therefore Slovenes attributed to the relatively small importance.

Progres Slovenian financial and capital markets has brought radical changes in saving practice Slovenes. Offer a wide selection of forms of investment in which they can invest their savings. For investor at the same time is a challenge to their property and ordering elevate profit. However, despite increasingly develop financial market Slovenian investors rank among the more conservative invest, because their savings are still in the majority invest in bank deposits, which is a financial safe but least profitable. The main reasons that this is so are certainly a lack of knowledge about the functioning of the financial system into Slovenia and knowledge of the forms of investment, unfounded fear of the new, unknown and untested, poor past experience, lack of time and lack of proper information and too low standard. There are many reasons and is therefore Slovenian citizens need to help develop personal and financial discipline and obtain adequate financial knowledge.

Keywords: personal finance, savings, investments, impact on investment

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	8
1.1	OPREDELITEV OBRAVNAVANE ZADEVE	8
1.2	NAMEN, CILJI IN OSNOVNE TRDITVE	9
1.3	PREDPOSTAVKE IN OMEJITVE.....	10
1.4	PREDVIDENE METODE RAZISKOVANJA	10
2	OSEBNE FINANCE IN DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA NJIHOVO VELIKOST	
	12	
2.1	NERAZUMNO TROŠENJE DENARJA	13
2.2	INFLACIJA	14
2.3	DAVKI	14
2.4	VISOKE OBREMENTITVE OSEBNIH DOHODKOV	17
2.5	FINANČNE GOLJUFIJE	18
3	OBLIKE VARČEVANJA IN INVESTIRANJA	21
3.1	NALOŽBENE MOŽNOSTI	21
3.2	NALOŽBE V DRŽAVO.....	23
3.2.1	Obveznice	23
3.2.2	Zakladne menice	24
3.3	NALOŽBE V PODJETJA	25
3.3.1	Delnice.....	25
3.4	NALOŽBE V FINANČNE INSTITUCIJE	26
3.4.1	Banke in Hranilnice.....	28
3.4.2	Investicijski skladi.....	31
3.4.3	Zavarovalnice	33
4	DEJAVNIKI IZBORA NALOŽBE	36
4.1	ODNOS DO TVEGANJA	36
4.2	DAVKI	37
4.3	PSIHOLOŠKI DEJAVNIKI.....	38
5	RAZISKOVALNO DELO – ANKETA.....	41
5.1	PRIPRAVA IN ANALIZA ANKETE.....	41

5.2	REZULTATI ANKETE.....	42
6	ZAKLJUČEK	49
7	UPORABLJENA LITERATURA IN VIRI	51
7.1	LITERATURA	51
7.2	INTERNETNI VIRI	51

KAZALO SLIK

Slika 1:	Temeljna delitev naložb	22
Slika 2:	delitev finančnih institucij glede na način zbiranja prihrankov	27

KAZALO GRAFOV

Graf 1:	Starost anketiranih.....	42
Graf 2:	Status anketiranih	42
Graf 3:	Varčevanje anketiranih.....	43
Graf 4:	Razlogi zakaj anketirani ne varčujejo	43
Graf 5:	Doba varčevanja anketiranih.....	44
Graf 6:	Način varčevanja anketiranih	45
Graf 7:	Namen varčevanja anketiranih	46
Graf 8:	Zaupljivost varčevanja na banki.....	46
Graf 9:	Zaupljivost varčevanja pri zavarovalnicah.....	47
Graf 10:	Zaupljivost varčevanja z vrednostnimi papirji	47
Graf 11:	Mesečni prihranek anketiranih	48

1 UVOD

1.1 *Opredelitev obravnavane zadeve*

Osebnne finance so široko področje, ki je povezano z našim načinom življenja. Osebnne finance nam narekujejo naš način življenja, kaj si lahko privoščimo in kaj ne. Še pred nekaj leti smo bili prebivalci Slovenije dokaj brezskrbni glede opravljanja z osebnimi financami. Službe so bile zagotovljene, pokojnine prav tako. Šolstvo, zdravstvo je bilo brezplačno. Ljudje nismo razmišljali o finančnih problemih in o upravljanju z denarjem. Danes je situacija povsem drugačna. Vse več ljudi postaja brezposelnih, denarja za pokojnine zmanjkuje, za zdravstvo in šolstvo prav tako. Država je začela prenašati to socialno breme s spremembami zakonov na svoje prebivalce in ljudje smo postali tako primorani biti seznanjeni z osebnim premoženjem in vodenjem osebnih financ, saj nam bo le to prineslo mnogo manj stresno in lagodno življenje. Če bomo ljudje skrbeli za svoje osebnne finance in dovolj dobro poznali pojem osebnne finance, bomo lahko sami veliko lažje privarčevali denar za lagodno življenje in življenjski standard nam v primeru izpada dohodka ne bo precej upadel.

Diplomsko delo je sestavljeno iz štirih poglavij. V prvem poglavju bomo govorili o osebnih financah oziroma premoženju in o dejavnikih, ki vplivajo na njegovo velikost. Kajti Balkovec trdi, da smo največji uničevalci osebnega premoženja prav mi sami, in to najbolj takrat, ko se neracionalno vedemo.

V drugem poglavju bodo opisane možnosti oziroma oblike varčevanja. Slovenski finančni trg je v primerjavi z drugimi trgi ponujal vlagateljem majhne možnosti, ki omogočajo boljšo razpršenost njihovega premoženja. Danes imamo na domačem trgu veliko instrumentov, s katerimi poskušajo finančne institucije, podjetja, država in ostali pritegniti investitorje, da svoje prihranke naložijo prav v njihove finančne instrumente.

V tretjem poglavju bomo govorili o dejavnikih izbire naložbene alternative. Pri izbiri naložbe je treba upoštevati različne dejavnike, ki vplivajo na izbiro naložbe. »Najpomembnejši so varnost, donosnost, likvidnost, davčne in stroškovne prednosti, dodatne koristi...« (Lubej, Stanonik, 2009, 95). Vsi ti dejavniki so posamezniku v pomoč pri izbiri naložbe.

Slovensko prebivalstvo se vedno bolj deli na tiste, ki imajo, kar pomeni na tiste, ki znajo upravljati s svojim presežkom in ga tudi investirajo, in na tiste, ki nimajo ter se komaj

prebijejo iz meseca v mesec. Zato je nujno potrebno znanje osebnih financ na podlagi katerega bi ljudje lahko pravilno in več privarčevali, če je le možnost. Osebne finance so zelo široko področje. Zajemajo vse, kar je povezano z osebnim premoženjem posameznika ali družine in upravljanjem le-tega (Lubej, Stanonik, 2009, 13).

Družbene spremembe in močno razvijajoč se finančni trg so prinesli nov družbeni red in nove družbene vrednote. Vprašanje je samo, ali se jih zavedamo, in če se jih, je pomembno tudi, v kolikšni meri (Balkovec, 2000,13). Ljudje se zanašajo na državo, da jim bo zagotavljala dovolj visoke pokojnine, da bodo lahko lagodno živeli in nadomestila v primeru izpada dohodka. Zato predstavlja za večino ljudi upravljanje z denarjem neznano področje. Ljudje se ne zavedajo kako pomembno vlogo ima denar oziroma njegovo pomanjkanje. Ljudje moramo poskrbeti za socialno varnost, in sicer, kot pravi Balkovec, premoženje lahko razdelimo na elemente osnovne socialne varnosti (zaščita ob izpadu delovne sposobnosti, zaščita družinskih članov, nepremičnina, poskrbeti za šolanje otrok, poskrbeti za dodatno pokojnino oziroma rento, ohranjanje osnovnega standarda, finančna varnost in stabilnost) ter na dodatno premoženje (naložbeni kapital, kapital iz hobija). Zato smo v četrtem poglavju pripravili in analizirali anketo, s pomočjo katere smo želeli ugotoviti za kakšne namene, če sploh ljudje varčujejo, ter kateri finančni instituciji najbolj zaupajo.

1.2 Namen, cilji in osnovne trditve

Namen diplomskega dela je prikazati, kakšne možnosti varčevanja ima posameznik ter na osnovi teoretičnih podlag opisati in analizirati osebno premoženje in dejavnike, ki vplivajo na njegovo velikost.

Zaradi široke ponudbe naložbenih produktov, nestabilnosti kapitalskih trgov, zaradi veliko informacij in nezaupanja ljudi v le te postaja odločitev glede na izbiro načina vlaganja oziroma varčevanja vse težja. Ljudje pogosto nimajo dovolj finančnega znanja, izkušenj in časa, da bi pravilno oblikovali in upravljali svoj naložbeni denar. Zato je glavni namen diplomskega dela s pomočjo ankete ugotoviti, kakšen odnos imajo ljudje do varčevanja.

Cilji, s katerimi bomo poskušali zadostiti predstavljenemu namenu diplomskega dela, so naslednji:

- predstaviti kaj so to osebne finance ter opredeliti kateri dejavniki lahko vplivajo na njihovo velikost,

- predstaviti vrste naložb ter dejavnike, ki lahko vplivajo na izbor naložbe,
- s pomočjo ankete ugotoviti, kakšen je sploh odnos ljudi do varčevanja.

Ljudje se zavedamo pomembnosti področja osebnih financ. A kljub temu Slovenci še vedno večinoma živimo v kapitalizmu s finančnimi navadami socializma. Država glede socialne varnosti vse bolj bremeni svoje državljane, zato bi moral vsak izmed nas prevzeti nadzor in odgovornost nad svojo finančno prihodnostjo. Vendar menimo, da kljub situaciji, v kateri trenutno živimo, ljudje ne načrtujejo sredstev, ki bi jih potrebovali v prihodnosti. Mladina meni, da je še čas za to, starejši pa menijo, da so že prepozni.

1.3 Predpostavke in omejitve

Pri pisanju diplomskega dela bomo uporabljali domačo in tujo strokovno literaturo glede področja financ. Koristno bomo poskušali uporabiti vso znanje, ki smo si ga pridobili v času šolanja in v času službovanja. Tako bomo v diplomskem delu združili teoretično in praktično znanje.

V diplomskem delu bomo teoretično poskušali predstaviti dejavnike, ki vplivajo na stanje osebnih financ, vrste naložb in dejavnike, ki vplivajo na izbor naložbe. S pomočjo ankete pa bomo poskušali pridobiti odgovore, kakšen odnos imajo ljudje do osebnih financ, ali nalagajo in varčujejo denar za prihodnost oziroma za bolj lagodno življenje ali varčujejo za prihodnost svojih otrok ter kakšen odnos imajo do izbora naložbe, če seveda sploh imajo možnost nalagati oziroma varčevati svoj denar.

Informacije pridobljene iz ankete najbrž ne bodo mogle predstaviti odnosa do varčevanja v Sloveniji, saj bo anketiranih le 100 ljudi, kar pa zagotovo ne bo pokazalo celotne slike. Anketirane bodo polnoletne osebe, ki lahko same odločajo o svojem premoženju.

1.4 Predvidene metode raziskovanja

V diplomskem delu bomo uporabili deskriptivni pristop in naslednje raziskovalne metode:

- metoda deskripcije ali opisovanja,
- metoda kompilacije oz. pridobivanja informacij iz strokovne literature različnih avtorjev,
- metodo komparacije ali primerjave.

Podatke bomo pridobivali iz strokovne literature, v knjižnicah, s prebiranjem knjig, učbenikov, revij in internetnih strani.

2 OSEBNE FINANCE IN DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA NJIHOVO VELIKOST

Zaradi hitrega razvoja financ v zadnjih desetletjih, se je obseg finančnega poznavanja tako razširil, da ga je mogoče razdeliti v več ravni:

- **Opisno poznavanje**, ki se nanaša na poznavanje finančnih trgov, institucij in instrumentov, ki obstajajo v svetu ter načela financiranja.
- **Teoretično poznavanje**, ki išče odgovore na vprašanje, zakaj je finančni sistem takšen kot je, kaj vpliva na delovanje sistema in kako so posamezni deli med seboj povezani.
- **Uporabno poznavanje**, kjer gre za praktično uporabo teoretičnih odgovorov na vprašanja »za kaj se odločiti« in »kako narediti«. Pri uporabnem poznavanju imajo veliko vlogo tudi praktične izkušnje in poznavanje obstoječega pravnega sistema, ki ureja posamezno področje financ (Mramor, 1993, 21).

Osebnne finance so zelo široko področje. Osebnne finance zajemajo vse, kar je povezano z osebnim premoženjem posameznika, družine in z upravljanjem osebnega premoženja. Naš finančni položaj nam narekuje naš način življenja in določa kaj si lahko privoščimo in kaj ne. »ljudje pravijo, da denar ni vse. Mi se strinjamo in dodajamo, da brez njega v sodobnem svetu vendarle ne moremo« (Lubej, Stanonik, 2009, 13).

Med osebno premoženje uvrščamo celotno finančno in materialno premoženje, ki je v lasti posameznika. Groznik osebnne finance opisuje kot vse, kar se nanaša na posameznikovo premoženje in kar nanj vpliva. Torej odločitve, ki jih vsak posameznik sprejema, ter produkti in storitve, so odvisni od njegovega značaja in okolja v katerem živi. Sem sodijo življenjsko pomembne odločitve, kot so: ali posameznik namerava živeti v hiši ali stanovanju, za kakšno plačo je pripravljen delati, ali bo sposoben plačati stroške šolanja svojih otrok, kako želi preživeti čas v pokoju... Skratka, kar je za nekoga dobro, je lahko za nekoga drugega povsem nesmiselno in neracionalno. Zato je vprašanj glede osebnih financ zelo veliko in ni mogoče pričakovati enega samega odgovora. Dobro pa je vedeti, da se je poleg plemenitenja denarja pomembno tudi izogibati dejavnikom, ki zavirajo njegovo rast. Glavni uničevalci osebnega premoženja so:

- nerazumno trošenje denarja,

- inflacija,
- davki,
- visoke obremenitve osebnih dohodkov,
- finančne goljufije.

Nekaterim uničevalcem se je moč izogniti z dobrim poznavanjem zakonodaje, drugim pa se je potrebno zavestno izogniti ali se jim odreči.

2.1 Nerazumno trošenje denarja

Dejavnikov, ki lahko vplivajo na povečanje ali zmanjšanje osebnih financ, je veliko. Edino kar pa drži, da posameznik pridobi denar, je, da zapravi manj kot zasluži, razliko pa investira. Pri tem se je seveda potrebno marsičemu odreči. Toda žrtvovanje lastne udobnosti se lahko pri dobri naložbi v prihodnosti bogato obrestuje. Res je, da danes ne moremo takoj zaslužiti več denarja, prav tako ne moremo takoj zmanjšati svojih stroškov. Vse to pa lahko storimo, če si to želimo (Balkovec, 2000, 27).

Največji uničevalci osebnega premoženja smo tako ali tako mi sami, najbolj takrat, ko se neracionalno vedemo. To pomeni, da nepotrebno nakupujemo, nepremišljeno uporabljamo kredite in kreditne kartice, varčujemo v »nogavici«, plačujemo drage najemnine, nepremišljeno in slabo investiramo in drugo.

Trgovci želijo z marketinškimi potezami prepričati potrošnike v nakup nečesa, kar sploh ne potrebujejo. Templar meni, da si je potrebno postaviti pravilo, da se ne kupuje ničesar, dokler o nakupu posameznik ne premišljuje vsaj en dan. Kar seveda ne velja za nakup hrane, sicer bi se vsak teden en dan postili, čeprav bi nam tudi to pomagalo zmanjšati stroške. Zadeva je smiselna pri vseh nakupih, ki niso nujni, naj bo to avtomobil, nova ponev, obleka ali past za miši.

Menimo, da je varčevanje v nogavici še ena nespametna oblika razporeditve denarja. V veliko primerih se je zgodilo, da je bil posameznik okraden ali mu je pogorela hiša, največji sovražnik temu varčevanju pa je seveda inflacija.

Včasih je posameznik res v situaciji, iz katere si lahko pomaga le s kreditom. Vendar pa to ni situacija, ko želi kupiti drag nov avto na kredit. Argument za bi bil le v primeru, če si avta drugače ne bi mogel privoščiti. Vendar to velja le za prvi avto, kajti v življenju bo vozil posameznik vsaj pet različnih avtomobilov, če jih bo menjal na pet let. Saj vsak avto na kredit

preplača za približno 40 odstotkov. Od vzetega kredita oziroma leasinga pa imajo dodatno korist posojilodajalec, tudi posrednik je upravičen do provizije, in pa seveda avto je potrebno zavarovati, kar je spet dodatni strošek posameznika (Balkovec, 2000, 18-22).

Največjo nevarnost pri ustvarjanju premoženja predstavlja plačevanje najemnine. Na primer, da smo podnajemniki stanovanja vrednega 200.000 €, mesečno pa plačujemo najemnino v vrednosti 500€, imamo stanovanje izplačano približno v triintridesetih letih. In kaj imamo po tolikih letih plačevanja najemnine mi, partner, naši otroci? Nakup nepremičnine daje posamezniku in njegovi družini vseeno večjo varnost (Balkovec, 2000, 21-22).

2.2 Inflacija

Naravni sovražnik naših prihrankov je inflacija. Inflacija pomeni padec kupne moči denarja. Še tako nizka inflacija lahko pobere precej, za pokoj, privarčevanega denarja. Na primer, če znaša letna inflacija 3 odstotke, se bo vrednost prihranka v višini 100 denarnih enot, po desetih letih znižala na 76 denarnih enot. Če varčujemo dvajset let, se bo vrednost prvotnih 100 denarnih enot znižala na 56 denarnih enot (Solin, 2011, 3-4). Ne glede na to, v kateri valuti varčujemo, smo v nevarnosti pred inflacijo. Niti banke niti zavarovalnice ga ne morejo zaščititi, čeprav ponujajo posle z devizno klavzulo. Edini prejemki, ki se kolikor toliko skladno povečujejo z rastjo inflacije, so socialni prejemki, pa še za te nam država grozi, da se po vsej verjetnosti ne bodo več.

Številne raziskave nam kažejo, da konservativni portfelji predstavljajo realno tveganje za zmanjšanje prihrankov. Ena od teh raziskav se je ukvarjala s primerom, kaj bi se zgodilo, če bi posameznik iz svojega portfelja, sestavljenega izključno iz obveznic, vsako leto dvigoval 6 odstotkov denarja. Študija je ugotovila, da obstaja le 27 odstotna verjetnost, da posamezniku po tridesetih letih sploh kaj ostane (Solin, 2011, 4).

Ko bomo premišljevali, kako bi sestavili svoj varčevalni načrt za leta v pokoju, se bomo inflaciji vsekakor morali posvečati.

2.3 Davki

Tudi davki so eden izmed dejavnikov, katerim se ne moremo izogniti. Lahko le poiščemo pot do plačevanja manjšega zneska, do katerega pa lahko pridemo s pomočjo nasvetov davčne službe ali pa svojega davčnega svetovalca. Svetovalci morajo znati svetovati, kako

posameznik zmanjša višino davkov ali pa vsaj odloži plačilo davkov. Če posameznika skrbi plačevanje davka na dodatni dohodek, si mora s pomočjo davčnega svetovalca izračunati, do katere mere se mu še splača delati, da se bo izognil previsoki obdavčitvi (Schreiter, 1999, 55). Dejstvo pa je da se davkom ne moremo izogniti, treba jih je plačati.

Balkovec nas opozarja, da je potrebno hraniti račune, dokumente oziroma potrdila, ki so podlaga za davčno olajšavo. Prav tako pravi, da je pomembno spoštovati roke za oddajo napovedi. Saj nas zaradi nepravočasne oddaje napovedi lahko kaznujejo z zelo visokimi kaznimi.

V tem poglavju bomo opisali tudi, kako vplivajo davki na oblike varčevanja in investiranja. Vendar bomo opisali le te, ki so naštet v naslednjem poglavju.

➤ Vrednostni papirji

Fizične osebe:

Davek od dobička iz kapitala po ZDOH - 1 plačujejo fizične osebe (tudi zavezanci za davek iz dejavnosti), ki so dolžne vložiti napoved do 28. februarja tekočega leta za preteklo leto.

Obdavčena je vsaka odsvojitev vrednostnih papirjev, razen izrecno izvzetih, kot so:

- dedovanje,
- prenos v okviru posojila ali zastave,
- postopki prisilne izterjave obveznih dajatev,
- zamenjava z istovrstnimi vrednostnimi papirji brez denarnega toka.

Davčno nevtralna je tudi zamenjava delnic investicijskih družb za investicijske kupone vzajemnega sklada v postopku obveznega preoblikovanja investicijske družbe v vzajemni sklad po posebnih predpisih.

Če svoje delnice, pridobljene v zameno za lastniške certifikate ali investicijske kupone, pridobljene z zamenjavo delnic, pridobljenih v postopku lastninskega preoblikovanja, prodamo prvič, davka od dobička iz kapitala ni potrebno plačati. Ravno tako se ne plača davka v primeru odsvojitve dolžniških vrednostnih papirjev.

V kolikor vrednostne papirje prodamo pred potekom 20 let od nakupa, plačamo davek od ustvarjenega kapitalskega dobička. V takem primeru se davčna stopnja vsakih pet let zniža za 5 indeksnih točk, tako da v prvih petih letih plačamo davek po stopnji 20%, v drugih petih

letih po 15% stopnji, v zadnjem petletnem obdobju pa 5% stopnji. Po preteku 20 let prodaja po sedaj veljavnem zakonu ni več obdavčena. Plačilo omenjenega davka predstavlja končni davek in ustvarjenega dobička ni potrebno vpisovati v napoved za dohodnino.

Davčna osnova je razlika med nakupno vrednostjo, povečano za normirane stroške v višini 1 % od vrednosti nabave in prodajno vrednostjo, zmanjšano za normirane stroške v višini 1 % od vrednosti pri odsvojitvi.

Opozoriti je potrebno na možnost uveljavitve odloga davčne obveznosti, ki jo lahko izkoristimo v primeru podaritve vrednostnega papirja zakoncu ali otroku (tudi posvojenec in pastorek) pred potekom 20 let. V primeru dovolitve odloga s strani davčnega organa, ne plačamo davka od odsvojitve vrednostnih papirjev. V kolikor pa bo obdarjenec prodal tako pridobljene vrednostne papirje pred potekom 20 let od pridobitve, se mu bo kot nabavna vrednost pridobitve upoštevala vrednost, po kateri je vrednostni papir pridobil darovalec.

Pravne osebe:

Pravne osebe nakup in prodajo ter iz tega naslova ustvarjeni dobiček oziroma izgubo vodijo v svojih poslovnih knjigah po določilih Slovenskih računovodskih standardov in plačajo davek po določbah ZDDPO-1 (Zakona o davku od dobička pravnih oseb), ki v Sloveniji znaša 25 % (<http://www.vipaholding.si/?gr1=vprNas&gr2=faq&lng=slo&vie=cnt>, 25.06.2013).

➤ Bančni depoziti

Od leta 2005 dalje je Zakon o dohodnini (ZDoh-1) zajel obresti bančnih depozitov. Izjeme, pri katerih se davek ne plačuje, so:

- obresti na pozitivno stanje na transakcijskem računu, vendar samo do višine obrestne mere za sredstva na vpogled,
- obresti iz varčevalne pogodbe po NSVS (nacionalna stanovanjska varčevalna shema), sklenjeni za vsaj 5 let (razen pri predčasnem odstopu od pogodbe).

Obresti na bančne depozite so od leta 2008 dalje obdavčene v celotnem znesku obresti. Stopnja davka na obresti je 20 odstotna. Obdavčitev je ločena od dohodnine, davčna stopnja pa ni odvisna od dohodninskega razreda (Lubej, Stanonik, 2009, 45).

➤ Vzajemni skladi

Od leta 2007 je prenovljeni zakon (ZDoh-2) in sicer se dobiček iz naslova investiranja v vrednostne papirje oziroma vzajemen sklade v primeru prodaje po več kot treh letih obdavči. Obdavčen je izven dohodnine in ima svoje stopnje davka. Plačila davka smo oproščeni le v primeru:

- pri prodaji po 20 letih imetništva.

Davčna stopnja na kapitalski dobiček je 20 odstotna in se zmanjšuje vsakih 5 let imetništva enot vzajemnega sklada (Lubej, Stanonik, 2009, 84).

➤ Zavarovanja

Davčna zakonodaja določa, da se obdavčuje dohodek iz mešanih in naložbenih zavarovanj. Ta zavarovanja so uvrščena med dohodke iz premoženja, ker pa so zavarovanja namenjena predvsem zagotavljanju socialne in družinske finančne varnosti, je zakonodaja narejena tako, da se obdavčenju donosov iz naslova naložbenih in mešanih življenjskih zavarovanj pod določenimi pogoji tudi izognemo, in sicer v najhujšem primeru kot je smrt zavarovane osebe. V primeru doživetja, kadar sta zavarovalec in upravičenec ista oseba, če zavarovalna doba ni krajša od desetih let in če predčasno ni bila podana zahteva za izplačilo odkupne vrednosti, ter v primeru, da je bilo življenjsko zavarovanje sklenjeno pred 01.01.2005 (Lubej, Stanonik, 2009, 58).

2.4 Visoke obremenitve osebnih dohodkov

Plače zaposlenih so obremenjene z različnimi prispevki. Največji del prispevkov gre za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zdravstveno zavarovanje in akontacijo dohodnine. Prav gotovo bodo obremenitve plač dolgoročno naraščale, kar za nas pomeni, da bomo realno zaslužili vse manj. V primeru, če bomo realno zaslužili vse manj, bomo morali gledati na vsak evro.

Poročilo KPMG jasno pokaže, da je mogoče obdavčitev plač predstaviti na različne načine. Poročila revizijske hiše KPMG iz leta 2009 so Slovenijo po plačnem davčnem primežu postavila na sam svetovni vrh. Lestvica, na kateri je Slovenija zasedla prvo mesto, ni sporna. Vendar je treba razumeti, kaj ta lestvica pravzaprav prikazuje. Gre za obdavčitev za Slovenijo zelo visokih dohodkov nad 100.000 dolarji bruto letno, pri čemer so upoštevani "le" dohodnina in prispevki delojemalcev za socialno varnost. To je problematično z najmanj dveh vidikov. Prvič, ker takšna primerjava ne upošteva življenjskega standarda v državi. Sto tisoč

dolarjev je v Sloveniji povsem nekaj drugega kot v ZDA, zato bi bila precej bolj relevantna primerjava obdavčitve povprečnih plač. Drugič pa, ker primerjava ne zajema prispevkov, ki jih plačujejo delodajalci. Ker je razdelitev plačevanja socialnih prispevkov med delodajalci in delojemalci med državami izjemno različna, bi to zagotovo precej vplivalo na razporeditev držav po lestvici. Slovenija se kljub temu po lestvici najverjetneje ne bi kaj dosti spustila, če sploh, saj za razliko od mnogih drugih držav ne pozna socialne kapice, ki bi sicer znižala davčno obremenitev tistih z višjimi dohodki. Zaradi tega je, bi lahko rekli, pri visokih plačah mednarodno nekonkurenčna (<http://www.dnevnik.si/objektiv/vec-vsebin/1042518764>, 25.06.2013).

Za izhodišče primerjave obdavčitve plač v Sloveniji z drugimi razvitimi državami bomo vzeli povprečno plačo v državi za posameznika brez otrok. V takšni primerjavi ugotovimo, da Slovenija ni več na prvem mestu po davčni obremenitvi, ampak se je leta 2010 med 34 članicami OECD uvrstila na sedmo mesto. To jo seveda še vedno uvršča med države z najbolj obdavčenim delom. A če primerjavo skržimo na evropske članice OECD, ki jih družita tudi sorodno razumevanje in delovanje socialne države, ugotovimo, da Slovenija po obdavčitvi od povprečja navzgor odstopa "le" za dve odstotni točki (<http://www.dnevnik.si/objektiv/vec-vsebin/1042518764>, 25.06.2013).

2.5 Finančne goljufije

Finančne goljufije se dogajajo povsod po svetu. Žrtve finančnih goljufij so običajno ljudje z več kapitala in posamezniki, ki niso dovolj informirani glede finančnih sleparij. Zavedati se moramo, da čez noč nikakor ne moremo obogateti in verjeti ljudem, ki ponujajo visoke zaslužke v kratkem roku.

V zadnjem času je na policijo prišlo več prijav zaradi tako imenovanih nigerijskih goljufov. Preko interneta in tudi pisemske pošte **pošiljajo občanom ponudbe, v katerih obljublajo velike zaslužke za transfer gotovine** (več milijonov ameriških dolarjev) iz pošiljateljeve države preko Slovenije na različne račune v tujini.

Za pomoč pri transferju gotovine ponujajo tudi do 30 % zaslužke, seveda pa mora občan, ki sprejme omenjeno ponudbo, najprej nakazati znatna sredstva za plačilo odvetnika, ki bi mu lahko sprostil to premoženje. Prvi znesek, ki ga mora prejemnik take ponudbe nakazati, je

običajno nizek, nekaj sto ameriških dolarjev, vse kasnejše zahteve pa so vedno višje, dokler oseba, ki je v omenjeni posel pristopila, ne spozna, da gre za goljufijo.

Več je tudi prijav občanov o goljufijah pri najemanju kreditov. V Sloveniji neznanci ponujajo ugodne kredite, ki naj bi jih občani lahko najeli pri tujih finančnih ustanovah. Goljufi potencialnim kreditojemalcem običajno ponudijo visoke kredite po zelo ugodni obrestni meri, z odlogom plačila glavnice tudi leto in več. Ob podpisu kreditne pogodbe, ki je vedno v tujem jeziku, se kreditojemalec zaveže plačilu stroškov in zavarovanja kredita, kar običajno znaša do 10 % vrednosti kredita. Ko bi kreditojemalec moral dobiti nakazan kredit, ni ne denarja ne "finančnega posrednika - kreditodajalca". Največkrat se izkaže, da je izmišljena tudi tuja finančna ustanova. Kreditojemalec se na koncu sicer lahko obrne na policijo, kateri pa pravzaprav ne more predložiti nikakršnih za preiskavo uporabnih podatkov, razen potrdil o nakazilu denarja ali pa še tega ne. Kreditna pogodba pa je ponarejena (<http://www.policija.si/index.php/preventiva-/preventiva/422?lang=>, 03.07.2013).

Prve finančne goljufije so se pojavljale v začetku tridesetih let prejšnjega stoletja, in sicer so to bile finančne piramide in verige. Takrat so se najvidnejši matematiki ukvarjali s vprašanjem, kdaj se te verige ustavijo in kdo pri tem izgubi in kdo dobi. Dejstvo je, da se vse verige ustavijo, ko zmanjka novih naivnih ljudi, ki bi bili pripravljeni stopiti v piramido. Seveda pa največ dobijo tisti, ki so na hierarhični lestvici na vrhu, najmanj pa tisti, ki so nižje. V tovrstne piramide se vključujejo ljudje, ki želijo na hitro obogateti (Balkovec, 2000, 29-30).

Kako prepoznati piramidno shemo?

Vprašajmo se, če je 3 % donosa na mesec veliko? Če menimo, da ni, potem verjetno ne poznamo moči nakopičenih obresti. V enem letu naš donos ne bo enak 36 %, temveč 42,5 %. Obresti, ki jih bomo zaslužili v prvem mesecu, se bodo namreč v prihodnjih 11 mesecih obrestovale po enaki stopnji, to je 3 %. Zato bo končni rezultat višji, kot se zdi na prvi pogled. Svoj zaslužek po petih letih pri obrestni meri 42,5 % lahko izračunamo tako, da začetni znesek petkrat zapored pomnožimo z 1,425. Primer izračuna za 1.000 EUR: $1.000 * 1,425 * 1,425 * 1,425 * 1,425 = 5.875,90$ EUR. Znesek se je po petih letih pri 3 % mesečni obrestni meri skoraj pošesteril. Kaj se dogaja v naslednjih letih? Po dvajsetih letih smo milijonarji, po štiridesetih pa milijarderji, in to z začetnim vložkom samo 1.000 EUR! V primeru 10 % mesečne obrestne mere bi po 25 letih v enem mesecu samo z obrestmi zaslužili več kot vsi Zemljani skupaj zaslužijo v celem letu, kar je povsem nerealno.

Prepričani smo lahko tudi, da bo agent, ki želi prodati hitri zaslužek, imel hitre in verodostojne odgovore na vse naše pomisleke (<http://www.problog.si/Home/entryid/91/Kako-prepoznati-financno-goljufijo.aspx>, 10.07.2013). Glede na navedeno ne smemo verjeti, da bo nekdo za nas ustvaril desetkrat ali še višje donose od najuspešnejših investorjev vseh časov. Nerealne obljube najhitreje prepoznamo, kadar jih kritično presodimo.

Eden izmed načinov finančnih goljufij je tudi vlaganje v družbe z dejavnostjo finančnega inženiringa, kjer obljublajo nerealno visoke mesečne ali letne obrestne mere ter visoke odstotke dobička. Za izplačilo dobička jamčijo z vsem svojim premoženjem, nam vrnejo nekaj obrokov, potem pa izginejo neznano kam z našim denarjem vred (Balkovec, 2000, 30).

Dejavnikov, ki zavirajo rast osebnega premoženja, je veliko in včasih se jim je težko izogniti. Med drugim tudi pretirano igranje iger na srečo. Vendar poznavanje le teh lahko posamezniku pripomore k boljšemu, premišljenemu in odgovornejšemu ravnanju z osebnimi financami.

3 OBLIKE VARČEVANJA IN INVESTIRANJA

To poglavje je namenjeno pregledu naložbenih možnosti, ki jih ima vsak posameznik na voljo za uresničitev zastavljenih ciljev. Bodisi za boljšo prihodnost, za nakup/gradnjo nepremičnine, za nakup osebnih stvari, za počitnice, dopust bodisi za otroke. Z različnimi naložbami posameznik vpliva na trenutno finančno stanje svojega premoženja in z izbiro posamezne naložbe želi uresničiti zastavljene osebne cilje ter zagotoviti zadostno socialno ter finančno varnost. Ob tem pa se moramo zavedati, da različni zastopniki in posredniki bank, zavarovalnic ter borzno posredniških hiš ne delajo zgolj za interese svojih strank, temveč na prvem mestu zase ter za svoje delodajalce.

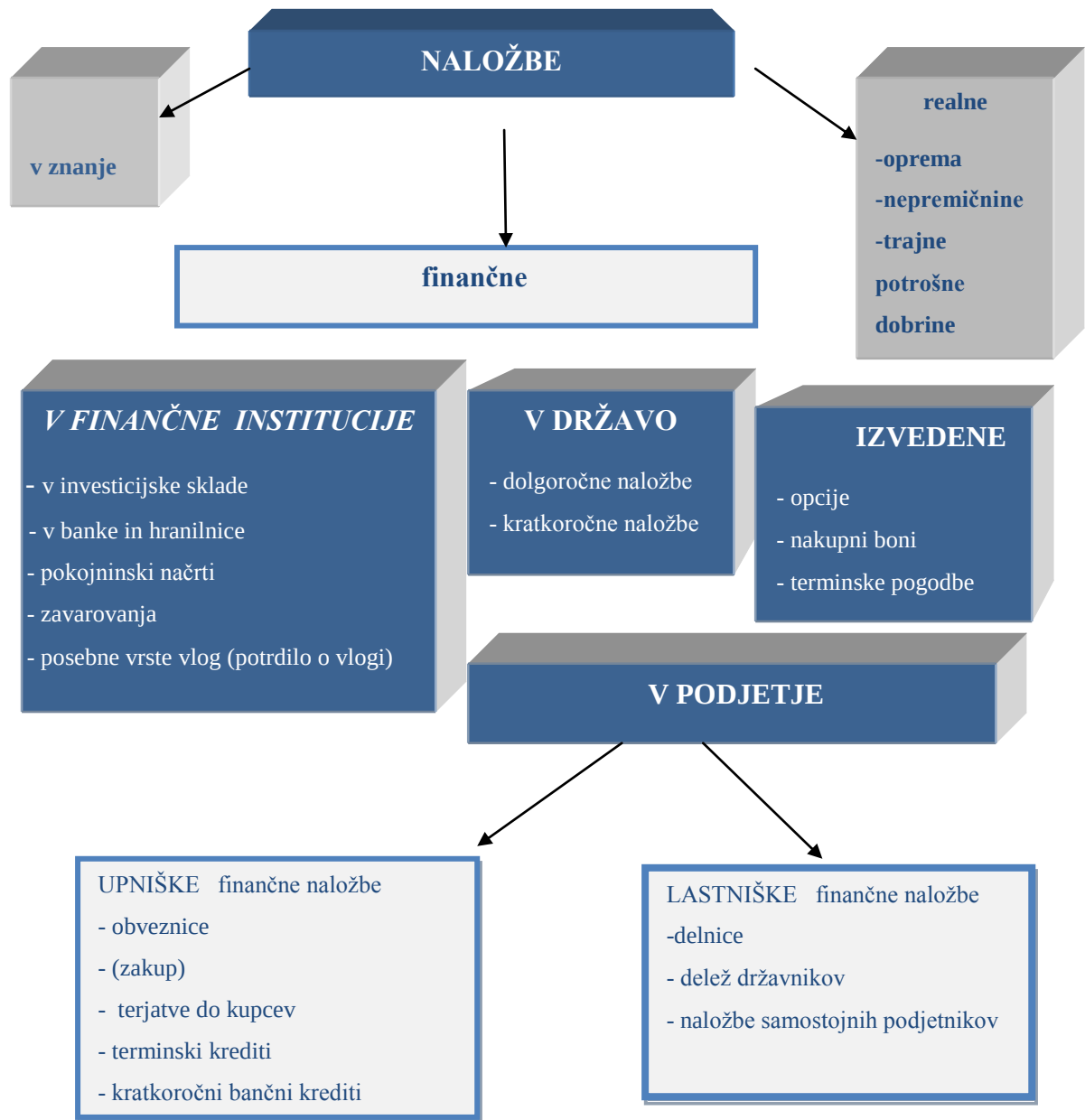
Če hočemo doseči svoje finančne cilje, moramo porabiti manj kot zaslužimo. Mnogi ljudje živijo iz meseca v mesec. Potrošijo vse kar zaslužijo s trdim delom, nekateri še več. S tem pa se kopičijo dolgovi. Da ljudje ne morejo varčevati, je kriva potrošniško usmerjena družba, ki nas na vsakem koraku z oglasi, običaji in družbenimi normami navaja k nenehni potrošnji. Zato je dobro vedeti za kaj vsak mesec namenjamo svoj denar. Vsak mora sam ugotoviti, kateri izdatki so nujni ali celo nepotrebni in zmanjšujejo možnost za varčevanje. Seveda pa se ne smemo odreči vsem užitek in razvadam. Vendar pa si moramo zapomniti, da če bomo trošili pod nivojem svojih zmožnosti, bomo lahko preostanek sredstev tudi varčevali, investirali in dosegali svoje finančne cilje (Lubej, Stanonik, 2009, 38).

Danes je na finančnem trgu nepregledna množica naložbenih alternativ, zato lahko vsakdo najde nekaj zase. Naložbe moramo izbirati premišljeno, pred investiranjem moramo preučiti naložbene možnosti, jih primerjati ter poiskati pomoč naložbenega svetovalca.

3.1 Naložbene možnosti

S svojo dejavnostjo posameznik pridobiva denarna sredstva, ki jih delno porabi za tekočo potrošnjo, prihranke pa lahko naloži. Naloži jih lahko realno ali finančno, in to bodisi neposredno ali posredno prek finančnih institucij. Kadar posameznik porabi prihranke za nakup dolgoročnih realnih dobrin, govorimo o realnih naložbah, kadar pa prihranke prenese na druge ekonomske subjekte, govorimo, da je prenos v sodobnih ekonomijah praviloma finančne narave in je finančna naložba (Mramor, 1993, 111).

Na sliki 1 je prikazana temeljna delitev naložb na realne naložbe, finančne naložbe in naložbe v znanje.

Slika 1: Temeljna delitev naložb

Vir: Mramor, 1993, 112

Podrobneje si bomo pogledali le nekatere finančne naložbene možnosti, ki so najbolj zanimive in dostopne za male vlagatelje in posameznike.

3.2 Naložbe v državo

Naložbe v državne vrednostne papirje veljajo kot ene najbolj varnih in kakovostnih, a obenem najmanj donosnih naložb. Donosnost vrednostnih papirjev, ki jih izdaja naša država, je primerljiva z donosnostjo obveznic in zakladnih menic, ki jih izdajajo države članice EU. Vrednostni papir je listina, ki vsebuje določene premoženjske pravice. Na njej je izjava izdajatelja, kateri se zavezuje, da bo izpolnil obveznost, ki izhaja iz vrednostnega papirja, njegovemu zakonitemu imetniku. V Sloveniji so posamezniku na voljo:

- obveznice Republike Slovenije,
- zakladne menice Ministrstva za finance Republike Slovenije.

3.2.1 Obveznice

Obveznica je dolžniški vrednostni papir, s katerim se izdajatelj (RS) zaveže, da bo njegovemu zakonitemu imetniku na točno določen dan izplačal izposojen znesek (glavnico), v obdobju med izposojjo in zapadlostjo pa tudi pripadajoče obresti, ki predstavljajo ceno za izposojena sredstva (Lubej, Stanonik, 2000, 65).

V zadnjih letih se je zanimanje za manj donosne obveznice zmanjšalo zaradi velike rasti cen delnic, vendar je finančna kriza ponovno opozorila vlagatelje na preveliko tveganje, ki so mu izpostavljeni, če imajo v svojem portfelju prevelik delež delnic. Opozoriti moramo, da tudi obveznice niso popolnoma imune na tveganje. Izdajatelj se lahko sreča z likvidnostnimi težavami in ne more plačati obresti oziroma glavnice. Pred nakupom obveznic je treba preveriti boniteto izdajatelja. Pri obveznicah s slabšo boniteto je sicer premija za tveganje višja, kar pomeni višje obresti. Najvarnejše so državne obveznice (npr. ameriške ali nemške), manj varne pa so podjetniške obveznice, ki so lahko tudi bolj kompleksne. Čeprav državne obveznice slovijo kot najvarnejše naložbe, lahko tudi države zaidejo v resne likvidnostne težave (na primer Grčija). Pri obveznicah je treba računati tudi na valutno tveganje, če so nominirane v drugi valuti (<http://www.zps.si/osebne-finance/nalozbe/je-nakup-obveznic-primerna-nalozba.html?Itemid=663>, 25.08.2013).

Donosnost obveznic teoretično sestavljata dva elementa in sicer vsota obresti ter kapitalski dobiček. Trgovanje z obveznicami lahko opravljajo le registrirani borzni posredniki z licenco s strani Agencije za trg VP. Stroški, ki nastajajo pri trgovanju z obveznicami, so:

- stroški odprtja trgovalnega računa,
- stroški letnega vodenja računa,
- borzno-posredniška provizija.

3.2.2 Zakladne menice

Zakladne menice so serijski, imenski, kratkoročni dolžniški vrednostni papir, izdan v nematerializirani obliki. Izdaja jih Republika Slovenija, ki jo zastopa Ministrstvo za finance. Zakladna menica je pomemben inštrument denarnega trga za nalaganje kratkoročnih presežkov likvidnih denarnih sredstev in s tem zagotavlja likvidnost proračunskih uporabnikov

(http://www.mf.gov.si/si/delovna_podrocja/vrednostni_papirji/zakladne_menice/predstavitev_zakladnih_menic/, 25.08.2013).

Zakladne menice so diskontirani vrednostni papirji. Ob izdaji vlagatelji vplačajo diskontirani znesek, izdajatelj pa jim izplača nominalni znesek naložbe. To pomeni, da vmesnih izplačil obresti ni. Obresti in glavnica se v celoti izplačata ob dospelosti zakladne menice. Obresti se izračunavajo z uporabo navadnega obrestnega računa, z upoštevanjem dejanskega števila dni do dospelosti ter 360 dni v letu.

Primarna prodaja se vrši na avkcijah pri Ministrstvu za finance, vlagatelji pa lahko oddajo naročila za vpis tudi pri pooblaščenih vpisnikih. Vlagatelji na avkciji licitirajo ceno, ki odraža želeno obrestno mero za določeno obdobje. Imetniki zakladnih menic so lahko tako pravne, kot fizične osebe. Izdaja oziroma vpis zakladnih menic se izvede dva delovna dneva po avkciji. Sekundarni trg zakladnih menic predstavlja kotacija kratkoročnih vrednostnih papirjev na ljubljanski borzi.

Po navadi država izdaja zakladne menice za namen financiranja primanjkljajev državnega proračuna. Zakladne menice so najbolj likviden in tudi najvarnejši instrument denarnega trga, saj tveganja neizpolnitve obveznosti praktično ni.

3.3 Naložbe v podjetja

Finančne naložbe v podjetja lahko nadalje razdelimo na lastniške in na upniške finančne naložbe. Med lastniške finančne naložbe spadajo delnice, deleži družbenikov in naložbe samostojnega podjetnika (Mramor, 1993, 113-114). V nadaljevanju smo podrobneje opisali le delnice, ki so najmanj zahtevna oblika vlaganja.

3.3.1 Delnice

Delnica je lastniški vrednostni papir, ki podjetju oziroma njegovemu izdajatelju pomeni trajen vir sredstev. Njegovemu imetniku daje pravico do sorazmernega solastništva v podjetju s trajno udeležbo pri dobičku in druge premoženjske pravice. Glede na pravice jih delimo na **navadne** in **prednostne delnice**.

Navadne delnice dajejo svojemu lastniku naslednje pravice:

- pravico do udeležbe v dobičku oziroma do dividende,
- pravico do udeležbe pri upravljanju družbe,
- pravico do ustreznega dela preostalega premoženja po likvidaciji ali stečaju družbe,
- pravico do obveščenosti.

Prednostne delnice svojemu lastniku poleg zgoraj že naštetih pravic dajejo svojemu lastniku še dodatne pravice, ki jim rečemo prednost:

- prednost pri izplačilu vnaprej določenih odstotkih od nominalne vrednosti delnic ali dobička,
- prednost pri izplačilu ob likvidaciji družbe pred imetniki navadnih delnic,
- prednostna delnica ima nižji donos kot navadna, saj je tveganje naložbe manjše.

Delnice nadalje delimo tudi na **imenske**, ki se glasijo na točno določeno osebo, ter **prinosniške delnice**, ki v praksi prevladujejo. Pravice iz teh delnic lahko uveljavlja vsakokratni zakoniti lastnik teh delnic.

Delnice lahko delimo tudi glede na velikost podjetja (to določa celotna tržna vrednost podjetja). Tako jih delimo na **delnice majhnih, srednjih in velikih podjetij**. Poleg omenjenih vrst delnic pa ločimo tudi **delnice rasti** in **delnice zrelih podjetij**. Delnice rasti izdajajo podjetja, ki večino svojega dobička ponovno investirajo in tako financirajo svojo

fizično širitev. Zrela podjetja večino dobička razdelijo med svoje delničarje, saj njihova fizična širitev ni več potrebna (Lubej, Stanonik, 2009, 63-65).

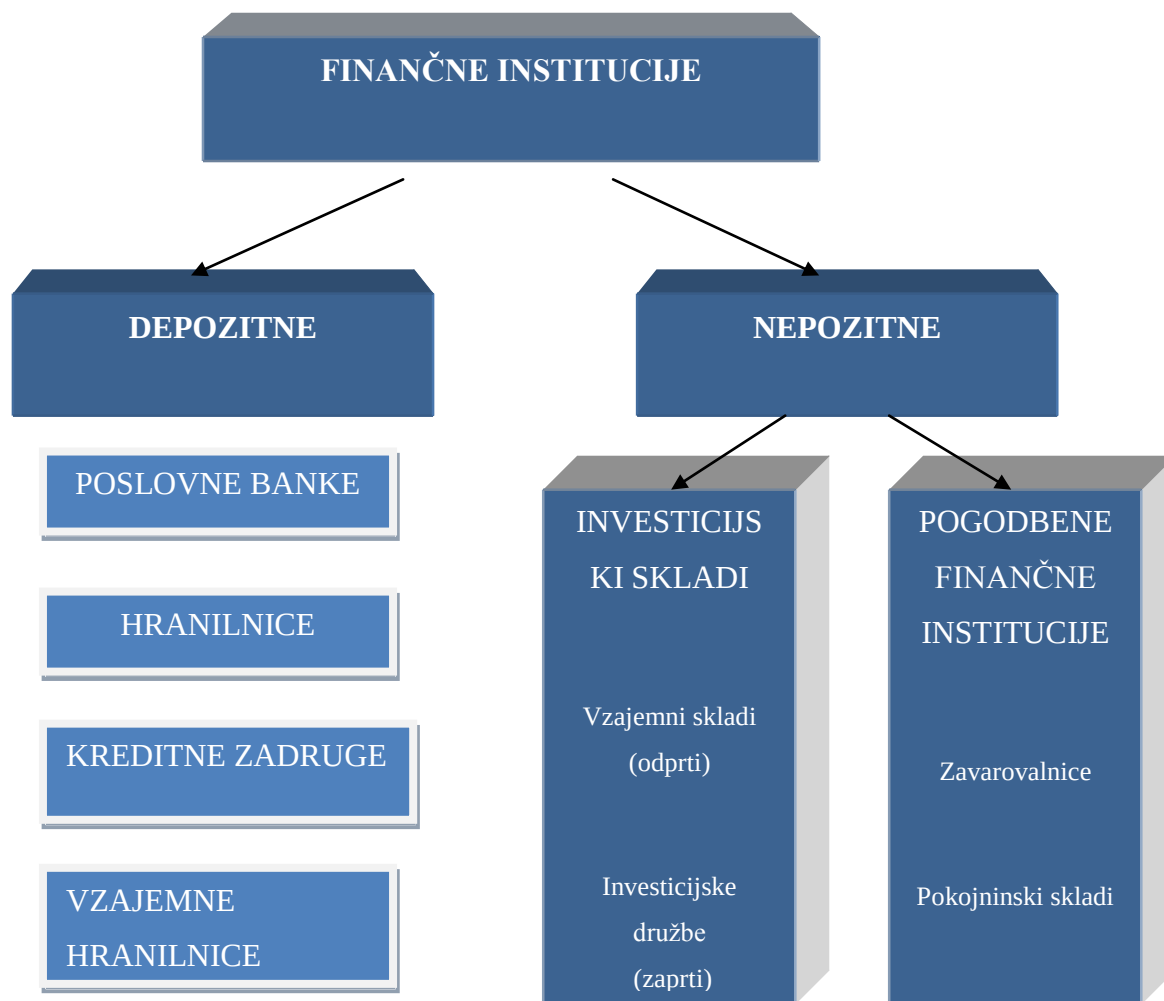
Delnica je sestavljena iz plašča, na katerem se navedejo vse sestavine delnic, iz kuponske pole, na kateri je natisnjenih več kuponov za izplačilo oziroma unovčenje dividende, ter iz talona, ki je predviden kot pravna podlaga, s katerim imetnik delnice uveljavlja pravico do nove kuponske pole za izplačilo dividende (Keča, Berlec, 2000, 24).

3.4 Naložbe v finančne institucije

Finančne institucije lahko priskrbijo velike vsote finančnih prihrankov. Neposredno pridobivanje je za veliko podjetje predrago. Finančne institucije zbirajo manjše vsote in jih združujejo v večje vsote. Njihova premoženjska bilanca vsebuje med aktivni predvsem finančno premoženje, med pasivi pa predvsem dolgove.

Finančne institucije prinašajo varčevalcem določene prednosti in sicer večjo kvaliteto naložbenih prihrankov. Veliko bolj so usposobljene za izbiro kvalitetnih investitorjev in le ti imajo bistveno večje možnosti razpršitve finančnih prihrankov varčevalcev na večje število investitorjev (Mramor, 1993, 86).

Finančne institucije delimo na depozitne finančne institucije oziroma na institucionalne investitorje in nedepozitne oziroma investicijske finančne institucije, ki se med seboj razlikujejo po načinu zbiranja prihrankov.

Slika 2: delitev finančnih institucij glede na način zbiranja prihrankov

Vir: Mramor, 1993, 90

Skupna lastnost depozitnih finančnih institucij je sprejemanje vlog varčevalcev. Ponujajo jim različne račune, na katere lahko vlagajo svoje prihranke pod različnimi pogoji, kot so: donosnost, dospelje, možnost dviga in tako dalje. Te zbrane finančne prihranke prenašajo naprej na investitorje, največkrat v obliki posojil. Višina obrestne mere za bančne vloge je določena vnaprej.

Nedepozitne finančne institucije ne sprejemajo vlog varčevalcev, ampak ustvarjajo sredstva z izdajanjem delnic in obveznic (investicijski skladi), ali pa sklepajo z varčevalci posebne pogodbe. V teh pogodbah se zavežejo, da bodo prihranke varčevalcev posredovale najboljšim

investitorjem. Le ti morajo zagotoviti najoptimalnejši donos na prihranke ter likvidnost naložbe (pogodbene finančne institucije).

3.4.1 Banke in Hranilnice

Banke so depozitno-finančne ustanove, ki zbirajo finančne prihranke z vlogami varčevalcev. Za vse banke je v večini značilno, da sprejemajo vrsto različnih vlog, ki se razlikujejo glede na določene značilnosti kot so ročnost, donosnost, zavarovanje, pogoji predčasnega dviga, dodatne storitve.

Banka je pravna oseba, katere predmet poslovanja je opravljanje bančnih poslov po določbah zakona o bankah in hranilnicah (Balkovec, 2000, 59):

1. Sprejema vse vrste denarnih vlog pravnih in fizičnih oseb.
2. Daje in najema kredite.
3. Opravlja posle plačilnega prometa.
4. Odkupuje čeke in menice.
5. Posluje s tujimi plačilnimi sredstvi.
6. Izdaja vrednostne papirje in kreditne kartice.
7. Kupuje in prodaja ter upravlja vrednostne papirje domačih in tujih izdajateljev.
8. Prevzema in izdaja poročila in garancije ter sprejema druge obveznosti za svoje stranke, ki se lahko izpolnijo v denarju.
9. Kupuje in izterjuje terjatve.
10. Hrani vrednostne papirje in druge vrednosti.

Tako kot banke tudi hranilnice zbirajo sredstva z vlogami, vendar so vloge hranilnic bolj dolgoročne. Tako so tudi krediti, ki jih dajejo hranilnice, bolj dolgoročni in se odobravajo predvsem prebivalstvu za stanovanjske namene in za nakupe bolj dolgoročnih potrošnih dobrin, kot so: avto, kuhinjski aparati. Hranilnice imajo svoje lastnike, ki vložijo svoje prihranke v obliki lastniškega kapitala, na primer delnic. Podobno kot pri bankah je delež lastniškega kapitala v vseh sredstvih, s katerimi hranilnica razpolaga, relativno majhen (Mramor, 1993, 91).

V Sloveniji trenutno zakon o bančništvu (Zban-UPB2) dovoljuje opravljanje bančnih poslov 18 bankam in 3 hranilnicam (<http://www.bsi.si/iskalniki/nadzorniska-razkritja-vsebinska.asp?VsebinskaId=5820&MapaId=834>, 25.08.2013). Banke in hranilnice veljajo za dva

najstarejša finančna posrednika, zato so ljudje v preteklosti najraje zaupali prav njima. Dohodek, ki ga prinašajo vse oblike bančnih varčevanj so obresti. Donosnost bančnega varčevanja je v veliki meri odvisna od stanja obrestnih mer, ki ga določa Evropska centralna banka (ECB) ali druga banka izdajateljica tuje valute. Domače obrestne mere se spuščajo na raven tistih na evro območju in trenutno glede na slovensko inflacijo ne nudijo več ohranjanja kupne moči denarja. Poleg tega so obresti po novem Zakonu o dohodnini obdavčene (Lubej, Stanonik, 2009, 44). Zaradi tega pa postajajo bančna varčevanja v primerjavi z alternativnimi naložbami manj privlačna in zaupljiva.

3.4.1.1 Bančne vloge

O bančnih vlogah govorimo, ko vlagatelj položi denar na račun pri banki, banka pa se hkrati obveže, da ga bo na zahtevo ali v določenem času vrnila in mu plačala pripadajoče obresti. Bančne vloge delimo na **vloge na vpogled**, kar pomeni, da gre za denarni znesek, ki je namenjen tekočemu prejemanju vlog, dvigovanju in nakazovanju s tega računa tretjim osebam. Sredstva na tem računu so brez roka in so vloge unovčljive v vsakem trenutku. Bančne vloge pa delimo tudi na **vezane depozite**, kjer gre za sklenitev pogodbe med banko in varčevalcem o vezavi denarnih sredstev za določeno obdobje, za katero bo varčevalec prejemal dogovorjene obresti (Lubej, Stanonik, 2009, 42-46).

Prednosti bančnega varčevanja:

- Kljub temu, da bančne vloge niso najdonosnejše, sodijo med najmanj tvegane naložbe.
- Ob nizkih transakcijskih stroških nudijo fiksni donos, ki varuje pred morebitno izgubo vrednosti privarčevanih sredstev.
- V primeru stečaja obstaja pri bančnih vlogah državni sistem jamstva. V Sloveniji za vloge jamčijo banke in hranilnice v višini 100.000€ po varčevalcu pri banki ali hranilnici.

Slabosti bančnega varčevanja:

- Vezanih vlog ne moremo prekiniti brez izpada dohodka (obresti).
- Padanje donosnosti bančnih varčevanj, najbolj kratkoročnih. Postavlja se vprašanje, ali njihov donos sploh pokrije razvrednotenje denarja zaradi inflacije in pa obdavčenje.
- Omejena ročnost vezanih vlog zaradi težjega določanja obrestnih mer na dolgi rok, ker so obrestne mere spremenljive.

- Obrestne mere so fiksne pri vezavi vloge do 5 let, dolgoročna varčevanja imajo spremenljive obrestne mere, ki se prilagajajo tržnim razmeram.
- Spremenljiva obrestna mera bo pri dolgoročnih varčevanjih nižja kot je bila ob sklenitvi pogodbe.

Banke nam poleg kratkoročnih in dolgoročnih depozitov ponujajo še:

- rentno varčevanje, ki omogoča, da vlagatelj prejema privarčevana sredstva skozi daljše obdobje. Tako si ustvari lasten vir denarnih sredstev in poveča finančno varnost v prihodnosti, omogoči šolanje otrok... varčujemo lahko v evrih ali drugih oblikah. Varčevanje sklenemo za dobo 3-30 let, izplačilo je lahko enkratno ali rentno. Res pa je, da je rentno varčevanje nelikvidno, nizko donosno, v primeru nezmožnosti vplačila so sankcije, ima obvezno dobo mirovanja in nezmožnost spreminjanja pogodbenih določil.
- Namensko ali modro varčevanje je oblika varčevanja, ki omogoča varčevalcem, da z rednimi mesečnimi plogi prihranijo želeni znesek za neko rezervo ali zastavljeno željo. Varčevalec se mora odločiti za višino zneska, ki ga vsak mesec polaga in pa čas trajanja varčevanja. V nasprotju z rentnim varčevanjem se privarčevani denar izplača v enkratnem znesku. Enako pa obstaja tudi možnost prenosa pravic in obveznosti za pridobitev kredita po pogodbi o namenskem varčevanju (med varčevanjem ali po njem) na drugo osebo.
- Stanovanjsko varčevanje spada med dolgoročne oblike varčevanja. To omogoča varčevalcu pridobitev stanovanjskega kredita. Varčevalec lahko izbira med mesečnim ali enkratnim plogom ter dobo varčevanja. Pravice in obveznosti, ki izhajajo iz varčevalne pogodbe, so prenosljive na druge družinske člane. V Sloveniji imamo Nacionalno stanovanjsko varčevalno shemo (NSVS), kjer gre za stanovanjsko varčevanje, ki ga spodbuja država. Vendar pri taki obliki varčevanja moramo biti predvsem pozorni na temeljno obrestno mero (TOM), katera se zaradi inflacije spreminja oziroma pada. Na primer, če je varčevalec sklenil z NSVS leta 2002 pogodbo za 10 let, se mu je ta že iztekla, znesek, katerega je prejel, pa je bil precej nižji od obljubljenega oziroma prvotno izračunanega. Zato moramo vedno slediti objavi pravic za koriščenje varčevanja, ki jo vsako leto izda država. Pogoji nacionalnega stanovanjskega varčevanja, ki jih razpisuje slovenski stanovanjski sklad

se iz leta v leto malenkost spreminjajo, so se pa pogoji v desetih letih dosti spremenili. Na žalost, kar se ugodnosti tiče, na slabše (http://cekin.si/clanek/posojila_in_varcevanja/se-stanovanjsko-varcevanje-splaca.html, 04.09.2013).

3.4.2 *Investicijski skladi*

Ko se je začelo pojavljati vse večje število vrednostnih papirjev in ugotovitve, da so tovrstne naložbe prihrankov bolj donosne kot vloge v banki in da so povezane z večjim tveganjem, so se v svetu začeli pojavljati investicijski skladi. Ti zbirajo sredstva predvsem z izdajanjem delnic in obveznic. Njihova najpomembnejša storitev je strokovno upravljanje z dolgoročnimi prihranki varčevalcev. Posebno pomembni so za male varčevalce, kateri želijo del svojih prihrankov dolgoročno naložiti. Zbrane prihranke varčevalcev nalagajo predvsem v delnice in obveznice (Mramor, 1993, 92).

Poznamo veliko oblik investicijskih skladov. Pogoje za ustanovitev in način poslovanja določa Zakon o investicijskih skladih in družbah za upravljanje. Investicijski sklad se lahko oblikuje kot *vzajemni sklad*, kjer gre za premoženje sestavljeno iz naložb v vrednostne papirje, kateri so bili financirani od fizičnih oziroma pravnih oseb in je v lasti teh oseb. Investicijski sklad se lahko oblikuje tudi kot *investicijska družba*, katera se ustanovi izključno za javno zbiranje denarnih sredstev in le te investira v prenosljive vrednostne papirje po načelu omejevanja in razpršitve tveganja. Takšna oblika je delniška družba (Keča, Berlec, 2000, 22).

Investitor v sklad vloži denar, v lastništvo pa dobi delnice ali investicijske kupone sklada, ki mu zagotavljajo boljšo diverzificiranost oziroma razpršenost naložb ter mu zmanjšujejo tveganje (Žnidaršič Kranjc, 1999, 17). Tako postanejo vlagatelji posredni lastniki večjega števila družb. V skladu z naložbeno politiko posameznega investicijskega sklada, s premoženjem vlagateljev gospodarijo družbe za upravljanje (DZU), ki za svoje delo prejemajo upravljavsko provizijo. DZU mora za račun investicijskih skladov v upravljanju s skrbnikom skleniti pogodbo o opravljanju skrbniških storitev. Tudi skrbnik je za opravljanje skrbniških storitev upravičen do provizije, ki mora biti izražena v odstotku od čiste vrednosti premoženja investicijskega sklada.

3.4.2.1 Investicijske družbe

Investicijske družbe so tako imenovani zaprti investicijski skladi in se ločijo od vzajemnih skladov v več elementih. Lahko je delničarska družba ali družba z omejeno odgovornostjo. Člani uprave družbe morajo imeti ustrezna strokovna znanja in izkušnje s področja financ. Agencija za trg kapitala predpiše natančne pogoje. Družba za upravljanje mora skleniti ustrezne pogodbe z banko o plačilnem prometu, ustrezno pogodbo z borznoposredniško hišo za opravljanje poslov na borzi in pa ustrezno pogodbo s klirinškodpotno hišo o hrambi vrednostnih papirjev. Agencija za trg z vrednostnimi papirji spremlja delovanje družbe za upravljanje in ji lahko, če ta krši zakon, tudi odvzame dovoljenje za delovanje (Balkovec, 2000, 74).

Investicijske družbe običajno izdajo delnice samo enkrat in je tako njihovo število omejeno. Delnice se prodajajo na trgu vrednostnih papirjev in jih njihovi lastniki ne morejo unovčiti pri investicijski družbi. Tako ima investicijska družba večjo stabilnost v višini svojih razpoložljivih sredstev, to pa zmanjšuje zahtevo po rezervah in večja delež sredstev, ki jih investicijske družbe lahko dolgoročno naložijo.

3.4.2.2 Vzajemni skladi

Investicijski sklad se lahko oblikuje kot vzajemni sklad. Družba, ki upravlja z vzajemnimi skladi, pa je gospodarska družba, ki je ustanovljena izključno za upravljanje investicijskih skladov (Balkovec, 2000, 74). Vzajemni sklad je premoženje, ki je sestavljeno iz naložb v prenosljive vrednostne papirje in je bilo financirano z denarjem fizičnih oziroma pravnih oseb ter je v lasti teh oseb. Sredstva vzajemnega sklada zbirajo z javno prodajo izdanih investicijskih kuponov. Imetnik investicijskega kupona ima pravico ta kupon kadar koli prodati vzajemnemu skladu in s tem iz vzajemnega sklada izstopiti. Vzajemni sklad je v lasti vseh vlagateljev, ki so vanj vložili denar. Gre za posebno pravno obliko, ki ni podjetje in ne more iti v stečaj. Njihova sredstva so ločena od sredstev upravljavca. V primeru, da pride do finančne krize, družba za upravljanje ne sme in niti ne more poseči po denarju sklada in vlagateljev.

Zaradi nenehnega prilagajanja potrebam in željam vlagateljev je dandanes na trgu množica vzajemnih skladov, ki so si med seboj različni glede na naložbeno politiko. Tako jih delimo na (Jesenek, 2003, 78):

- delniške sklade (equityfunds),
- obvezniške sklade (fixedincomefunds),
- mešane oziroma uravnotežene sklade (balancedfunds),
- sklade denarnega trga (money-market funds).

Že samo ime prvega sklada nam pove, da imajo vlagatelji svoje naložbe v obliki delnic različnih podjetij. Vendar pa to nikakor ne pomeni, da vlagajo izključno v delnice. Lahko imajo tudi gotovino na računu, vlagajo v obveznice in druge kratkoročne naložbe (na primer v sklade denarnega trga).

Prav tako nam že samo ime obvezniških vzajemnih skladov pove, da imajo skladi obveznic svoje premoženje razpršeno v dolžniške vrednostne papirje različnih podjetij in države. Tudi ti nimajo izključno samo obveznic, ampak tudi delnice, gotovino na računih in druge naložbe. Namen skladov obveznic je, da dosegajo zmerni in stalni dohodek za svoje vlagatelje.

Pri mešanih vzajemnih skladih se zbrana sredstva razporejajo v delniške in obvezniške naložbe, pa tudi v denarne rezerve. Gre za kombinacijo, za nekakšen spoj delniške in obvezniške naložbene politike. Ti skladi so tvegani manj kot delniški in bolj kot obvezniški, zato prinašajo zmeren donos in so zmerno tvegane.

Skladi denarnega toka pa so primerni bolj za kratkoročno naložbo denarja, ko so razmere na delniških in obvezniških trgih bolj negotove. Investirajo predvsem v depozite in kratkoročne vrednostne papirje, ki jih izdajajo država ali najbolj trdna podjetja.

Vzajemni skladi so optimalna oblika dolgoročnega varčevanja za različne namene, kot so nakup ali gradnja nepremičnine, šolanje otrok, dodatna pokojnina in ostali nameni, kjer je potrebno več letno varčevanje in tako priti do visoke vsote denarja.

3.4.3 Zavarovalnice

»V poeziji je bilo že velikokrat zapisano da je življenje lepo! Res je lepo, čar življenja pa je v njegovi nepredvidljivosti in nikoli znanem jutri. Četudi smo zdravi, nepoškodovani, naša lastnina nedotaknjena, avto sijoče lep, ne znamo predvideti, kaj se bo zgodilo jutri. Poškodbe, nesreče, kraje lahko čez noč prinesejo skrbi in probleme. To je eden izmed razlogov, zakaj ljudje zavarujemo sebe in svojo lastnino« (Keča, Berlec, 2000, 45). Šele ko se nesreča zgodi, dobi zavarovanje tako še večjo vrednost. Zato bomo v nadaljevanju predstavili slovenski zavarovalniški trg in vrste zavarovanj, ki jih ponujajo slovenske zavarovalnice. Zavarovalnice

se razlikujejo predvsem v pogojih za sklenitev in pri izplačilu oziroma višini zavarovalnih odškodnin glede na vplačane zavarovalne premije, drugače pa je namen pri različnih zavarovalnicah podoben.

Zavarovalnica je pravna oseba, ki je za opravljanje zavarovalnih poslov, kot so po zakonu sklepanje in izvrševanje pogodb o premoženjskem, nezgodnem in življenjskem zavarovanju ali pozavarovanju, razen obveznih življenjskih zavarovanj, pridobila dovoljenje Agencije za zavarovalni nadzor. Zavarovalnice sodijo med pogodbeno nedepozitne finančne posrednike, ki na podlagi pogodb, sklenjenih s svojimi zavarovanci oziroma varčevalci, zbirajo sredstva v obliki premij (Lubej, Stanonik, 2009, 47). Z vplačevanjem premij si zavarovanci zagotovijo, da bo zavarovalnica plačala odškodnino v primeru njihove smrti, telesnih poškodb ali drugih nesreč, ki bi finančno prizadele njihovo premoženje. Z zbranimi sredstvi pa zavarovalnica gospodarno upravlja in jih plemeniti v naložbah, ki zagotavljajo ustrezen donos na dolgi rok. Po zakonu mora poskrbeti za ustrezno razpršenost z mešanjem najrazličnejših naložb (kot so v vrednostne papirje, vzajemne sklade, nepremičnine,...).

Najpogostejša delitev zavarovanj je glede na predmet zavarovanja. Tako ločimo osebna in premoženjska zavarovanja. Med osebna zavarovanja uvrščamo življenjska, nezgodna in zdravstvena zavarovanja, pri premoženjskem zavarovanju pa je predmet zavarovanja stvar (avto, nepremičnina, premičnina, ...) ali pa premoženjski interes, kjer gre za zavarovanje premoženjskih pravic (zavarovanje splošne odgovornosti, kreditno zavarovanje, pravna zaščita,...). Znotraj posamezne vrste se nahajajo zavarovanja, ki so prilagojena najrazličnejšim potrebam in zahtevam zavarovancev, njihovo število pa se neprestano večja. V nadaljevanju bomo na kratko opisali najpomembnejše vrste premoženjskih, življenjskih ter nezgodnih zavarovanj:

➤ Življenjsko zavarovanje

S sklenitvijo življenjskega zavarovanja se zavarovanec zaveže, da bo določeno časovno obdobje (običajno 25 let) v rednih obrokih plačeval zavarovalne premije. Po izteku zavarovalne dobe zavarovalnica zavarovancu izplača dogovorjeno zavarovalno vsoto in dobiček, ki je bil ustvarjen z življenjskimi zavarovanji. V primeru smrti zavarovanca pred iztekom zavarovanja, zavarovalnica izplača zavarovalnino in do takrat ustvarjen dobiček osebi, ki je določena v zavarovalni polici. Kar pomeni, da življenjsko zavarovanje ni le skrb za varnost svojcev v primeru smrti zavarovanca, ampak tudi priložnost varčevanja za varno

starost. Življenjsko zavarovanje se pojavlja v različnih oblikah, hkrati pa obstaja možnost za številne kombinacije z ostalimi osebnimi zavarovanji in varčevanji: kapitalsko, rentno, kolektivno individualno življenjsko zavarovanje, riziko oziroma življenjsko zavarovanje za primer smrti, mešano življenjsko zavarovanje in naložbeno življenjsko zavarovanje.

➤ Nezgodno zavarovanje

Z nezgodnim zavarovanjem se zavarujemo pred vrsto nesreč in nezgod, ki se nam lahko pripetijo v življenju. To so prometne nesreče, udarci, padci, zlomi, zastrupitve s hrano, kemičnimi sredstvi, opekline z ognjem ali elektriko... Zavarovalnica bo v primeru nezgode, ki se konča s smrtjo, delno ali popolno invalidnostjo, izplačala zavarovalnino zavarovancu ali za to določenemu upravičencu. V primeru začasne delovne nesposobnosti se zavarovancu izplača dnevna odškodnina. Tudi pri nezgodnem zavarovanju ločimo različne vrste zavarovanj, kot so individualna in kolektivna zavarovanja, nezgodno zavarovanje za primer trajne invalidnosti, nezgodna smrt, dnevno nadomestilo, bolnišnični dan.

➤ Premoženjsko zavarovanje

Človek si v življenju pridobi mnogo dobrin, ki so njegova ekonomska in socialna varnost ter mu lajšajo delo in bivanje. Premoženje je lahko danes veliko vredno ob nesreči pa postane brez vrednosti. Zato so zavarovalnice razvile v svoji ponudbi veliko premoženjskih zavarovanj. Glede na predmet zavarovanja jih delimo na zavarovanja stvari (hiša, avto, računalnik,...) in zavarovanje premoženjskega interesa (zavarovanje pred splošno odgovornostjo, kreditno zavarovanje,...). Nekatera zavarovanja so obvezna po Zakonu obveznih zavarovanj, tako jih delimo na obvezna (zavarovanje avtomobilske odgovornosti) in prostovoljna premoženjska zavarovanja.

Varčevalno komponento lahko vsebujejo samo osebna zavarovanja, vendar moramo opozoriti, da vsa osebna zavarovanja ne vsebujejo nujno varčevanja ali naložb. Če zavarovanje ne vsebuje varčevalne komponente, kot je to v primeru življenjskega zavarovanja za primer smrti ali nezgodnega zavarovanja, ne gre za naložbo ali varčevanje (Lubej, Stanonik, 2009, 47-48). Vendar to ne pomeni, da tovrstnih zavarovanj ne potrebujemo v svojem portfelju. Bistvo zavarovanj je, da ponujajo zaščito v obliki ustreznega denarnega nadomestila v primeru nezgod, bolezni, smrti, nesreč.

4 DEJAVNIKI IZBORA NALOŽBE

V prejšnjem poglavju smo našli in opisali kar nekaj možnih naložb, ki so na razpolago posamezniku. Zato je zanj odločitev, katero naložbo izbrati, velikokrat zelo težka. Najprej mora širše določiti vrste naložb, ki jih želi (delnice, obveznice, nepremičnine ali katere druge), nato mora izmed teh vrst izbrati določeno naložbo in način, kako bo do nje prišel. Če posameznik dobro pretehta način izbora naložbe skozi daljše obdobje, je to predpogoj za uspešnost nalaganja prihrankov, saj omejuje tiste naložbe, ki so lahko posledica čustvenih odločitev (Mramor, 1993, 139). Dejavniki izbora naložbe, med katere uvrščamo odnos do tveganja, donosnost, likvidnost, davčne prednosti, obveščenost, dostopnost in zmožnost pomagajo posamezniku izbrati način plemenitenja denarja, ki je zanj najbolj primeren.

4.1 Odnos do tveganja

Ljudje se med seboj močno razlikujemo po nagnjenosti do tveganja. Večina nas tveganja ne mara. Tveganje, ki je prisotno v vseh porah ekonomije, je v očeh večine ljudi »temen oblak« nad najpomembnejšimi odločitvami in tudi nad dnevnimi dogodki. Nikoli namreč ne vemo zanesljivo, če se bodo naša predvidevanja, kaj se bo zgodilo v prihodnosti, uresničila ali ne (Mramor, 1993, 99). Med tem ko se nekateri zlahka odločijo, da bodo pomemben del prihrankov razporedili v delnice in ga tako izpostavili vsakodnevnim nihanjem tečajev na trgu, drugim že sama misel na to, da bi vrednost njihovih prihrankov, četudi manjšega dela, nihala iz dneva v dan, ne da spati. Take posameznike uvrščamo med tiste, ki delnic in njihovih značilnosti ne poznajo v zadostni meri. To pa je povsem naravno, da se ljudje najbolj bojimo tistega, česar ne poznamo.

Večina ljudi ima predstavo, da pomeni tveganje neugodni razvoj dogodkov. Dejansko tveganje pomeni, da se napoved ne bo uresničila oziroma, da pričakovana vrednost ne bo enaka dejanski vrednosti. Torej, če je tveganje naložbe visoko, potem je malo verjetnosti, da bo napoved točna.

Ljudje smo si pri odnosu do tveganja različni. Posameznike lahko glede na odnos do tveganja razdelimo v tri skupine (Berk, Lončarski, Zajc, 2002, 59):

- **Ljubitelji tveganja:** ob neupoštevanju ostalih spremenljivk imajo raje naložbe z večjim tveganjem. Bolj tvegane naložbe jim prinašajo večjo koristnost.

- **Tveganju nenaklonjeni vlagatelji:** ob neupoštevanju ostalih spremenljivk imajo raje naložbe z manjšim tveganjem. Manjše tveganje jim prinaša večjo koristnost.
- **Nevtralni vlagatelji:** pri naložbah ne upoštevajo tveganja.

Posameznik, ki varčuje, bi naj sprejemal toliko tveganja, kolikor si ga lahko privošči, ne zgolj na podlagi svojega odnosa do tveganja, temveč glede na zastavljene cilje ter finančne razmere. Nenaklonjenost tveganju je težko ocenljiva osebna značilnost. Preden začnemo varčevati je priporočljivo, da se sami dodobra izprašamo, kaj želimo doseči, kolikšne izgube smo pripravljeni prenesti, ne da bi bili ogroženi zastavljeni cilji, ali nas bo kakšna naložba stala mirnega spanca...

Med slovenskimi gospodinjstvi je Robert Kleindienst opravil raziskavo Nagnjenost slovenskega prebivalstva k tveganju, kjer so pokazali rezultati, da je manjša nagnjenost k tveganju pri tistih gospodinjstvih, kjer so dohodki nižji oziroma katera na mesec najmanj prihranijo (Kleindienst, 1999, 62).

Nagnjenost k tveganju pa je odvisna tudi od starosti. Mlajši posamezniki so bolj naklonjeni k tveganju, saj imajo še vedno oporo pri starših in največkrat prevzemajo odgovornost do sebe. Nagnjenost k tveganju je odvisna tudi od zdravstvenega stanja, stabilnosti zaposlitve in prihodnje možnosti zaposlitve, od preteklih dogodkov in izkušenj. Če ima posameznik negativne izkušnje, potem ima tak tudi odnos do tveganja.

4.2 Davki

Davki so pri investicijah zelo pomemben dejavnik, saj lahko precej znižajo doseženo donosnost. Različne oblike dohodkov, ki jih prinašajo naložbe, so lahko z davčnega vidika različno obravnavane. Plačevanje davka je proces, kateremu se vlagatelj ne more izogniti, lahko pa se prilagodi in izkoristi davčne olajšave, ki mu jih ponuja država.

Aktualen zakon o dohodnini (ZDoh-2 s spremembami in dopolnitvami), veljaven od 1.1.2007, predvideva razdelitev dohodka iz kapitala na podkategorije, ki se bodo izračunavale vsaka posebej in se tudi različno obdavčile, kategorije, ki so pomembne pri investiranju v obravnavane vrste finančnih naložb, so obresti, dividende in dobiček iz kapitala (<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2006117&stevilka=5013>, 11.12.2013).

S pravočasnim, pravilnim in zakonitim plačevanjem davčnih obveznosti ne ustvarimo dodatnega dobička, ampak poskrbimo za njegovo ohranjanje. Saj lahko vsako nepravočasno in nezakonito plačevanje davčnih obveznosti namreč povzroči dodatne stroške. Z davčno utajo se krši zakonski predpis v primeru navajanja neresničnih podatkov, z goljufivo samoobdavčitvijo, s premajhnim obračunom davkov po odbitku ali s tihotapskim ravnanjem. Davčna utaja ni le posledica nizke davčne morale oziroma pomanjkanja občutka za javni interes, ampak je lahko tudi objektivno pogojena v primeru nepravičnega državnega sistema in z njim zvezane visoke obremenitve socialno šibkih slojev prebivalstva (Žibert, 1993, 201).

Davčni izogib je zakonsko dopustno dejanje, ko na primer davčni zavezanec izkoristi davčno olajšavo za znižanje davčne osnove davka od dobička iz naslova investiranja v vrednostne papirje. Lastnik vrednostnega papirja lahko zaobide davčne obveznosti, če proda vrednostni papir po treh letih od nakupa, saj so ustvarjeni dobički v treh letih, po tej dobi prosti davka. V znani sodbi iz leta 1947 je sodnik Learned Hand zapisal: »Vedno znova na sodiščih govorijo in skušajo prikazovati kot najbolj grešno dejanje urejanje posamičnih zadev tako, da se plačajo davki v najmanjši možni meri. Vsi tako delajo, tako bogati kot revni, in vsi delajo pravilno. Nihče ni dolžan plačati več obveznosti kot jih zakoni zahtevajo: davki so prisilne obveznosti in ne prostovoljni prispevki. Zahtevati nekaj več v imenu morale, je nesprejemljivo.« (Špes, 2002, 15).

Pri optimiranju davčnih obveznosti je potrebno upoštevati kombinacijo višine davčnih obremenitev, višine davčnih olajšav, urejenost pravne države ter razvitost davčnega svetovanja.

V poglavju Davki je podrobneje opisano tudi, kako vplivajo davki na oblike varčevanja in investiranja.

4.3 Psihološki dejavniki

Poznavanje psiholoških dejavnikov je izrednega pomena pri upravljanju osebnih financ, saj pri izbiri naložb vlagatelj tekmuje z drugimi varčevalci in vlagatelji. Tipičen primer je naložba v Nacionalno stanovanjsko shemo, kjer je množična vrsta stala pred bančnimi okenci. Ni pomembno le časovno modro odločanje, temveč je dobro poznati tudi, kako se vedejo drugi vlagatelji in na kaj je treba biti pozoren pri lastnem ravnanju.

Vsi ljudje nismo enaki, niti se ne moremo povsem zanašati na pogosto prepletajoče psihološke dejavnike (niti glede vedenja drugih, niti jih ne moremo povsem odpraviti pri sebi). V finančni teoriji so sprejeti psiho-naložbeni dejavniki, na kratko jih bomo opisali nekaj (Groznič, 2001, 18):

Prevelika zaverovanost v natančnost informacij, ki jih imamo na voljo

V človeški naravi je nagnjenost k precenjevanju lastnih sposobnosti. Velikokrat se zgodi, da so vlagatelji prepričani v svoj prav, kar zadeva res dobre naložbe, menijo, da vedo več kot drugi in bolje analizirajo naložbe, torej da so v prednosti v primerjavi z drugimi vlagatelji. Včasih je res tako, pogosto pa je ta občutek zgolj posledica neracionalnega precenjevanja lastnih sposobnosti. Takšno vedenje, precenjevanje vrednosti zasebnih informacij in sposobnosti lahko pripelje do pretiranih nihanj cen vrednostnih papirjev, ki tako ne izražajo samo povsem ekonomskih tveganj in lastnosti vrednostnih papirjev, temveč tudi neracionalnost vlagateljev. Dobre informacije se tako pogosto ocenjujejo bolje kot v resnici, slabe pa slabše, kot bi bilo treba. Tako ni treba takoj skočiti in se odzvati na novico. Hitro, ne pa nujno takoj, razen če želimo služiti s preveliko zaverovanostjo drugih.

Boljši spomin za dobre kot slabe stvari

Vlagatelji si bolje zapomnijo dogodke, ki so potekali v skladu z njihovimi pričakovanji, kot tiste, ki niso. In prepričanost o svojem prav se tako še okrepi. Na primer večina ljudi občuti več bolečine z izgubo 100 evrov, kot ugodja z dobitkom 100 evrov.

Preveč optimistično napovedovanje

Če bi poslušali nasvete finančnih analitikov in bi se ti uresničevali, potem na svetu ne bi bilo prav dosti težav. Vsi bi bili neizmerno bogati. Finančni analitiki so pogosto nagnjeni k preveč optimističnim napovedim. Razlogov za to je več, glavni razlog je, da so velikokrat ne samo svetovalci, ampak tudi prodajalci ali celo lastniki vrednostnih papirjev, ki jih spremljajo.

Nepriznavanje napak

Ko je investicijska napaka storjena, se je prepogosto bojimo priznati. Velikokrat to drži za menedžerje v podjetjih, pa tudi za profesionalne in neprofesionalne upravljavce premoženja. Slabe naložbe zaradi bojazni, da bi prodaja pomenila priznanje napake oziroma napačne ocene pri nakupu, zato pogosto predolgo ostajajo v premoženjskih portfeljih.

Naložbena kratkovidnost

Vlagatelji se pogosto odločijo drugače, če se jim predstavi letni donos ali donos za več let skupaj. Gre za različno izbiro primerjalnega obdobja med naložbami (na primer med delnicami in obveznicami), ki prinese razliko v oceni pričakovane donosnosti naložb. Za daljše obdobje izračunana skupna pričakovanja donosnost tako poveča razliko med različno tveganimi naložbami in pogosto posledično spremeni investicijsko odločitev, čeprav za spremembo ni racionalne podlage.

Pripravljenost več tvegati s hitro pridobljenim premoženjem

Vlagatelji so bolj pripravljeni tvegati s premoženjem, do katerega so prišli pred nedavnim, nepričakovano in lažje, kot pa s premoženjem, ki so si ga ustvarili počasi, predvidljivo in z več truda.

Hazarderska zmota

Vlagatelji pogosto verjamejo, da se neki dogodek (na primer skokovita rast ali padec cen premoženja, dobiček na lotu ali v igralnici) ne bo ponovil samo zato, ker se je zgodil pred kratkim.

Čustveno razpoloženje, morala, moda, govorice

Več empiričnih študij je pokazalo, da se vlagatelji pogosto odločajo tudi na podlagi splošnega čustvenega razpoloženja, osebnega prepričanja ali morale, govoric in tudi modnih investicijskih smernic. Navijači kupujejo delnice svojih nogometnih klubov, drugi prodajajo delnice »neetičnih« naftnih družb. Obstajajo tudi vlagatelji, ki kaj kupijo samo zato, ker so to storili že vsi in želijo sodelovati v družabnih pogovorih. Nekateri pa se odločajo tudi samo na podlagi nepreverjenih govoric v časopisnih družabnih kronikah ali internetnih klepetalnicah.

Vsakdo ima pravico razpolagati s svojim premoženjem kakor želi, vendar je pri odločitvi smiselni razmislek o razmerju med razumsko analizo donosnosti in tveganostjo naložbe ter morebitnimi čustvi, povezanimi z naložbo. Če prevladujejo čustva, naložba verjetno ni najboljša izbira.

5 RAZISKOVALNO DELO – ANKETA

5.1 Priprava in analiza ankete

Anketni vprašalnik je namenjen izključno za namene diplomske naloge. Anketa je anonimna, anketiranih je bilo 100 ljudi. Ankete smo nastavili v Frizerskem studiu B&D, Denis Horvat s.p., kjer je bilo dnevno veliko število oseb, ki se razlikujejo po starosti, statusu, standardu, izobrazbi, ...

Anketa je zajemala 11 kratkih vprašanj:

1. STAROST
2. STATUS
3. ALI VARČUJETE
4. ČE STE NA PREJŠNJE VPRAŠANJE ODGOVORILI Z NE, V NASLEDNJIH ODGOVORIH OZNAČITE ODGOVOR, KI UTEMELJUJE VAŠO IZBIRO
5. ČE STE NA 3. VPRAŠANJE ODGOVORILI Z DA, PROSIM NAPIŠITE KAKO DOLGO ŽE VARČUJETE
6. NA KAKŠEN NAČIN VARČUJETE
7. S KAKŠNIM NAMENOM VARČUJETE
8. ALI ZAUPATE VARČEVANJU NA BANKI
9. ALI ZAUPATE VARČEVANJU PRI ZAVAROVALNICAH
10. ALI ZAUPATE VARČEVANJU Z DELNICAMI, OBVEZNICAMI IN DRUGIMI VREDNOSTNIMI PAPIRJI
11. KAKŠEN JE VAŠ MESEČNI PRIHRANEK.

S prvim vprašanjem smo želeli dobiti odgovor, koliko so bili anketirani stari. Z drugim vprašanjem smo želeli dobiti odgovor, kakšen je njihov status. In s tem tudi s tretjim vprašanjem, ali varčujejo. S temi tremi vprašanji smo želeli ugotoviti, ali res varčujejo v večini mlajši od 50 let in seveda tisti, ki so zaposleni.

S četrtem vprašanjem smo želeli, da anketiranec utemelji, zakaj dejansko ne varčuje.

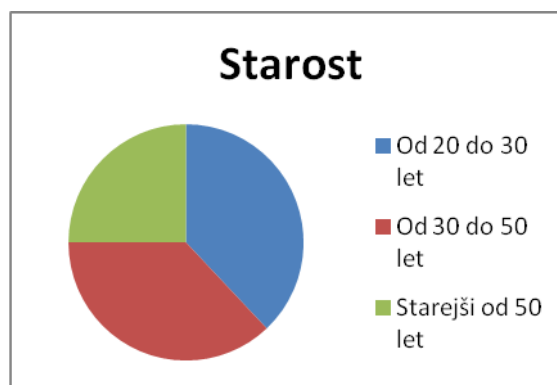
S petim vprašanjem smo želeli pridobiti odgovor, ali res Slovenci mnogo let nazaj še niso pripisovali tako velikega pomena varčevanju in investiranju svojega denarja.

S šestim vprašanjem smo želeli ugotoviti, na kakšen način ljudje največ varčujejo in ali je res to varčevanje na banki, v nogavici. Zato smo želeli z osmim, devetim ter desetim vprašanjem ugotoviti, ali sploh zaupajo finančnim institucijam.

S sedmim vprašanjem smo želeli ugotoviti, zakaj sploh ljudje varčujejo, kakšen je njihov namen varčevanja.

Z enajstim vprašanjem smo želeli ugotoviti, kakšen je njihov mesečni prihranek glede na situacijo in gospodarsko krizo, ki je trenutno v Sloveniji.

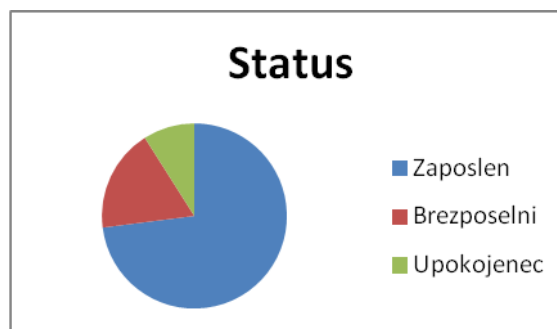
5.2 Rezultati ankete

Graf 1: Starost anketiranih

Vir: Lastni

Kot je razvidno z grafa, je starostna skupina anketiranih precej mešana, saj je med 20 in 30 let starosti bilo anketiranih 38 ljudi, med 30 in 50 let starosti je bilo anketiranih 37 ljudi, starejših od 50 let je bilo anketiranih nekoliko manj ljudi, in sicer 25.

Graf 2: Status anketiranih

Vir: Lastni

Kot vidimo na tem grafu, je bila velika večina zaposlenih ljudi, in sicer 73, brezposelnih je bilo veliko manj, le 18 ljudi, upokojenih anketirancev pa je bilo le 9.

Graf 3: Varčevanje anketiranih

Vir: Lastni

Ta graf nam prikazuje, da jih večina varčuje. To je 47 ljudi, 29 ljudi jih varčuje občasno, 24 ljudi pa sploh ne varčuje.

Graf 4: Razlogi zakaj anketirani ne varčujejo

Vir: Lastni

(63 ljudi ni označilo nobenega odgovora, saj varčujejo oziroma občasno varčujejo).

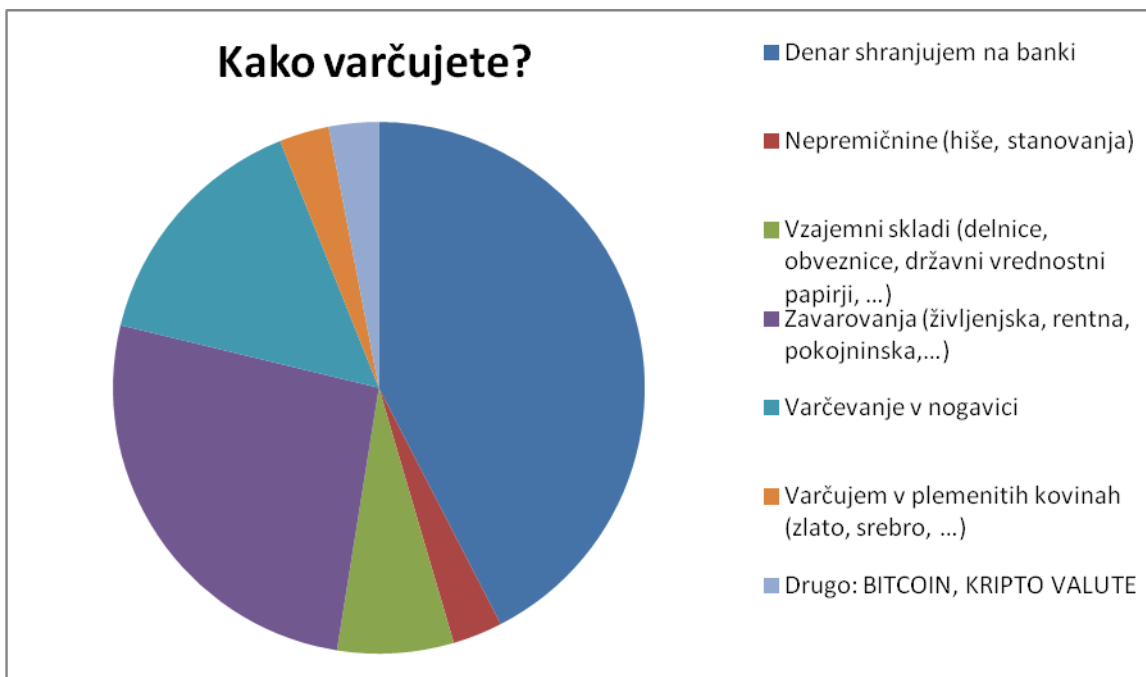
Večina anketiranih ni označila nobenega odgovora, saj varčujejo ali vsaj občasno varčujejo. Največ anketiranih jih ne varčuje zaradi nizkih mesečnih dohodkov oziroma pokojnine, teh je 16, 11 anketiranih ne varčuje zaradi visokih cen osnovnih dobrin, 10 jih ne varčuje zaradi tega, ker imajo visoke stroške, 6 ljudi pa kar vse zapravi.

Graf 5: Doba varčevanja anketiranih

Vir: Lastni

Pri tem grafu smo se opredelili na tri časovna obdobja, in sicer tisti, ki varčujejo le nekaj mesecev, smo označili do enega leta. In sicer takih je le 10, leta pa smo razdelili v dve skupini, in to sta do pet let, teh je 15 ter več kot pet let, teh je 28 anketiranih. Tako da s tega grafa lahko razberemo, da večina anketiranih varčuje že več kot 5 let.

Graf 6: Način varčevanja anketiranih

Vir: Lastni

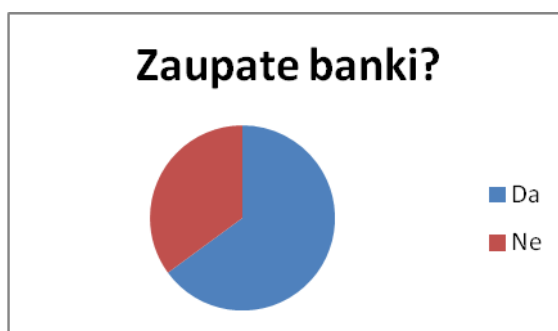
Največ anketiranih, teh je kar 42, jih denar shranjuje na banki, 26 anketiranih svoje prihranke nalaga v različne zavarovalne oblike, malo manj, teh je 15, še vedno držijo svoje prihranke kar pri sebi doma oziroma, kot temu pravimo, varčujejo v nogavici, 7 anketiranih, to je bistveno manj od vseh, nalaga svoje prihranke v delnice, obveznice ter vrednostne papirje. Z nakupom ali gradnjo nepremičnine varčujejo le 3 anketirani, prav tako le 3 varčujejo na drugačen način.

Graf 7: Namen varčevanja anketiranih

Vir: Lastni

Iz tega grafa lahko razberemo, da največ ljudi varčuje za boljšo prihodnost. Teh je kar 14. 14 ljudi varčuje za dopust, 12 jih varčuje za svoje otroke, 10 ljudi varčuje za nakup osebnih stvari, 8 ljudi varčuje za nakup oziroma gradnjo nepremičnine, le 7 jih varčuje v primeru, da jim v pokoju zmanjka financ oziroma prihodkov.

Graf 8: Zaupljivost varčevanja na banki

Vir: Lastni

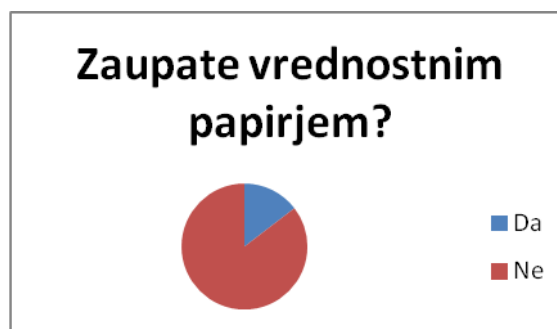
Večina anketiranih to je 63 ljudi, kot nam prikazuje graf zaupajo varčevanju na banki, 34 ljudi ne zaupa bankam, 3 so bili neopredeljeni.

Graf 9: Zaupljivost varčevanja pri zavarovalnicah

Vir: Lastni

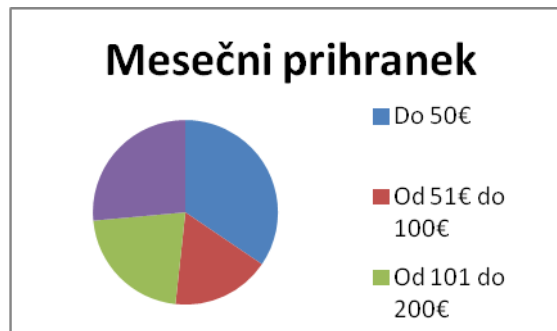
Ta graf pa nam je pokazal precej drugačno sliko kot zgornji, saj še vedno velika večina, in teh je kar 69, ne zaupa zavarovalnicam, le 27 je tistih, ki jim zaupajo, 4 pa so bili neopredeljeni.

Graf 10: Zaupljivost varčevanja z vrednostnimi papirji

Vir: Lastni

Ta graf pa nam prikazuje, da vzajemnim skladom ne zaupa velika večina, teh je kar 82, le 14, kar je bistveno manj, jih ima zaupanje v vzajemne sklade, tudi tukaj so bili 4 neopredeljeni.

Graf 11: Mesečni prihranek anketiranih

Vir: Lastni

Največ anketiranih uspe privarčevati do 50 €. Iz grafa je razvidno, da je takih ljudi 30. Tistih vmesnih, ki privarčujejo do 100 €, je 15 ljudi, 19 ljudi uspe privarčevati do 200 €, nad 200 € pa jih privarčuje kar 23 anketiranih, kar nam jasno pokaže, da je skoraj polovica takšnih, ki komaj privarčujejo do 50 €, skoraj polovica pa je takih, ki privarčujejo nad 200 €.

6 ZAKLJUČEK

Razvoj slovenskega finančnega trga in trga kapitala je prinesel temeljite spremembe varčevalnih navad Slovencev. Ponudila se je pestra izbira oblik naložb, v katere lahko vlagamo svoje prihranke. Vendar kljub vse bolj razvitemu finančnemu trgu, slovenske vlagatelje uvrščamo med bolj konservativne vlagatelje, saj so njihovi prihranki še vedno v večini investirani v bančne vloge, in seveda varčevanje v nogavici, ter z zavarovalnimi policami. Glavni razlogi da je temu tako, pa so prav gotovo pomanjkanje znanja o delovanju finančnega sistema v Sloveniji in poznavanja oblik naložb, neutemeljen strah pred novim, nepoznanim ter nepreizkušenim, slabe izkušnje iz preteklosti, pomanjkanje časa, pomanjkanje pravih informacij, prenizki standard.

Ljudje se zavedamo pomembnosti področja osebnih financ. A kljub temu Slovenci še vedno večinoma živimo v kapitalizmu s finančnimi navadami socializma. Država glede socialne varnosti vse bolj bremeni svoje državljane, zato mora vsak izmed nas prevzeti nadzor in odgovornost nad svojo finančno prihodnostjo. Vendar menimo, da kljub situaciji, v kateri trenutno živimo, ljudje premalo načrtujejo sredstva za varčevanje. Večina jih varčuje sredstva za prihodnost, luksuz in počitnice, malo je takšnih, ki bi varčevali za svoje otroke. Glavni razlogi za to so: nizki mesečni dohodki, visoki stroški osnovnih dobrin ter visoki stroški.

Zaradi široke ponudbe naložbenih produktov, nestabilnosti kapitalskih trgov, zaradi veliko informacij in nezaupanja ljudi v le te postaja odločitev glede na izbiro načina vlaganja oziroma varčevanja vse težja. Ljudje pogosto nimajo dovolj finančnega znanja, izkušenj in časa, da bi pravilno oblikovali in upravljali svoj naložbeni denar. Velika večina zaupa le bankam, ki so seveda najdlje in najvarnejša finančna institucija na finančnem trgu. Bistveno manj pa zaupajo zavarovalnicam, saj se je dogajalo in se dogaja, da ljudje potrebujejo svoja sredstva, ki pa jih lahko dvignejo pred iztekom roka pogodbe, vendar dobijo izplačano bistveno manj, kot so vplačali s premijami. Še najmanj zaupanja imajo v vrednostne papirje, saj imajo premalo znanja in izkušenj glede teh finančnih instrumentov.

Vsekakor pa drži stavek, ki smo ga zapisali v uvodu, in sicer, da se slovensko prebivalstvo vedno bolj deli na tiste, ki imajo in na tiste, ki nimajo ter se komaj prebijejo iz meseca v mesec. Saj nam je anketa pokazala, da velika večina anketiranih privarčuje do 50 € na mesec, nekoliko manj pa je tistih, ki privarčujejo nad 201 €. Zato je nujno potrebno znanje osebnih financ, na podlagi katerega bi ljudje lahko pravilno in več privarčevali, če je le možnost. Osebnne finance so zelo široko področje. Zajemajo vse, kar je povezano z osebnim premoženjem posameznika ali družine in upravljanjem le-tega.

Diplomska naloga nam prikazuje, kakšne možnosti varčevanja vse ima posameznik, kako vplivajo na velikost osebnega premoženja davki, inflacija, nerazumno trošenje denarja, visoke obremenitve osebnih dohodkov ter finančne goljufije.

Ne glede na starost ali status velika večina ljudi že varčuje. Tisti, ki imajo relativno nizke dohodke ali pa so brez njih, pa varčujejo vsaj občasno, saj se zavedajo pomena osebnih financ ter finančnega stanja države. Anketa nam je pokazala, da tega ne počnejo le zadnji dve leti gospodarske krize, ampak že dalj časa, saj večina varčuje že več kot 5 let. Ljudje, ki v današnjih časih ne morejo varčevati, pa je njihov glavni razlog, da enostavno premalo zaslužijo in imajo previsoke stroške oziroma je previsoki standard.

V diplomu smo zapisali, da ljudje pogosto nimajo dovolj finančnega znanja, izkušenj in časa, da bi pravilno oblikovali in upravljali svoj naložbeni denar. Tako nam tudi anketa prikazuje, da še vedno večina ljudi varčuje v banki, ki je najbolj varna a najmanj donosna institucija. Tukaj se nam pokaže strah ljudi pred neznanim, izgubo ter pomanjkanjem znanja glede finančnih instrumentov ter finančnih institucij. To so nam potrdila tudi vprašanja glede zaupanja varčevanja. A najpomembneje je, da se zavedamo pomena varčevanja, saj večina, ki varčuje, varčuje za boljšo prihodnost. Edino, kar smo pričakovali, je, da ljudje več varčujejo za prihodnost svojih otrok. A temu ni tako, saj očitno prihranek, ki ga privarčujejo ob trenutnem življenjskem standardu ni dovolj veliki, saj je ta znesek le do 50 €.

A trditev, ki smo jo postavili, da ljudje ne načrtujejo dovolj sredstev, ki bi jih potrebovali v prihodnosti, ne drži. Kar je seveda ključnega pomena osebne blaginje in za preživetje vsakega posameznika v prihodnosti.

7 UPORABLJENA LITERATURA IN VIRI

7.1 Literatura

1. Balkovec, J.: *Skrb za osebno premoženje*, Gospodarski vestnik, Ljubljana, 2000.
2. Berk, A., Lončarski, I., Zajc, P., *Vodnik po predmetu Poslovne finance*, Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 2002.
3. Groznik, P., *Kaj so osebne finance*, Moje finance, Ljubljana, 2001.
4. Jesenek, M., *Vodnik za preračunljivo investiranje*, Velenje, 2003.
5. Keča, L., Berlec, S., *Prvi ekonomski priročnik za študente za vse študente – Tudi za ekonomiste*, Ljubljana, 2000.
6. Lubej, S., Stanonik, A., *Urejene osebne finance za vsakogar*, Maribor, 2009.
7. Mramor, D., *Uvod v poslovne finance*, Gospodarski vestnik, Ljubljana, 1993.
8. Solin, D. R., *Najboljša knjiga za bogato pokojnino – pot do finančne varnosti v vsakršnih, gospodarskih razmerah*, Ljubljana, 2011.
9. Schreiter, K., *Kako obogateti, ne da bi zadeli na lotu*, Ljubljana, Lisac&Lisac, 1999.
10. Špes, D., *Optimiranje davčnih obveznosti*, Bilans Trade, Skoke, 2002.
11. Templar, R., *Kako zapraviti manj brez odrekanja*, Ljubljana, 2010.
12. Žnidaršič Kranjc, A., *Investicijski skladi v Sloveniji – (ne)uspeh in za koga*, Postojna, 1999.
13. Žibert, F., *Teorija javnih financ*, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 1993.

7.2 Internetni viri

1. <http://www.vipaholding.si/?gr1=vprNas&gr2=faq&lng=slo&vie=cnt>, 25.06.2013
2. <http://www.dnevnik.si/objektiv/vec-vsebin/1042518764>, 25.06.2013
3. <http://www.policija.si/index.php/preventiva-/preventiva/422?lang=>, 03.07.2013
4. <http://www.problog.si/Home/entryid/91/Kako-prepoznati-financno-goljufijo.aspx>, 10.07.2013

5. <http://www.zps.si/osebne-finance/nalozbe/je-nakup-obveznic-primerna-nalozba.html?Itemid=663>, 25.08.2013
6. http://www.mf.gov.si/si/delovna_podrocja/vrednostni_papirji/zakladne_menice/predstavitev_zakladnih_menic/, 25.08.2013
7. <http://www.bsi.si/iskalniki/nadzorniska-razkritja-vsebina.asp?VsebinaId=5820&MapaId=834>, 25.08.2013
8. http://cekin.si/clanek/posojila_in_varcevanja/se-stanovanjsko-varcevanje-splaca.html, 04.09.2013
9. <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2006117&stevilka=5013>, 11.12.2013